

અનુક્રમણિકા

નંબર	વિષય	પેજ નંબર
1	બની ઉમય્યા - ભાગ 1	4
2	બની ઉમય્યા - ભાગ 2	10
3	બની અબ્બાસ - ભાગ 1	16
4	બની અબ્બાસ - ભાગ 2	21
5	કૂસેડ્સ - ભાગ 1	27
6	કૂસેડ્સ - ભાગ 2	31
7	યુરોપને ઈસ્લામનું ઋણ.....	36
8	ઈસ્લામ અને તલવાર.....	44
9	ઈતિહાસમાં ઈસ્લામની ભૂમિકા	48
10	હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 1.....	51
11	હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 2.....	56
12	હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 3.....	61
13	હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 4.....	67

14

હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ5.....

73

15

હઝરત લુકમાનની હિકમત.....

76

16

હઝરત ઈમામ મોહંમદ મહદી અલૈહિસ્સલામ.....

80

સબક 1 : બની ઉમય્યા - ભાગ 1

પરિચય :

રસૂલલ્લાહ (સ.)ના વડવા હાશિમના સમયથી બની ઉમય્યા, બની હાશિમના કટ્ટર દુશ્મન હતા, કારણ કે હાશિમે પોતાના નાલાયક ભાઈ ઉમય્યાને મક્કાથી તડીપાર કરી દીધો હતો.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ જેવી રિસાલતની તબ્લીગ શરૂ કરી કે તરત જ બની ઉમય્યાએ રસૂલલ્લાહ (સ.)ને ત્રાસ આપવાનું શરૂ કરી દીધું. તે બધાનો સરદાર અબૂ સુફિયાન હતો. બદ્ર અને ઓહદના જંગોમાં પણ મુસલમાનો વિરુદ્ધ એણે જ સરદારી કરી હતી. ઓહદના જંગમાં તેની પત્ની હિંદે હઝરત હમ્ઝાને શહીદ કરવા માટે હજીશી ગુલામને લાલચ આપી હતી. હઝરત હમ્ઝા શહીદ થયા તે પછી તેણે રણમેદાનમાંથી તેમની લાશ શોધી કાઢી, અને તેની બેહુરમતી કરીને કલેજું ચાવ્યું હતું. તેની ઓલાદમાં પણ એવી જ સરકશી હતી. રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વફાત પછી અબૂ સુફિયાને મૌલા અલી (અ.)ને પોતાના ખિલાફતના હક માટે લડવાની સલાહ આપી હતી, પરંતુ મૌલા અલી (અ.) તેની શરારતથી વાકેફ હતા એટલે આપ (અ.)એ અબૂ સુફિયાનની સલાહ પર અમલ કર્યો નહીં.

મૌલા અલી (અ.)થી ગસબ કરી લેવામાં આવેલી ખિલાફત ઉપર પહેલા અબૂ બક્ર આવ્યા, અને પછી ઉમર આવ્યા. ઉમરે અબૂ સુફિયાનના દીકરા યઝીદને શરૂઆતમાં પેલેસ્ટાઈનનો ગવર્નર બનાવ્યો, અને પાછળથી તેને સીરિયાનો ગવર્નર બનાવી દીધો. જ્યારે યઝીદ મૃત્યુ પામ્યો તો તેના ભાઈ મુઆવિયાને સીરિયાનો ગવર્નર બનાવી દેવામાં આવ્યો. જ્યારે ઉમરે ઉસ્માનને ખિલાફત સોંપવાની શરતો મૂકી દીધી ત્યારે બની ઉમય્યા રાજકીય રીતે વધારે મજબૂત બની ગયા. ઉસ્માને ઈસ્લામી રાષ્ટ્રના મહત્ત્વના હોદ્દાઓ ઉપર બની ઉમય્યાના લોકોને બેસાડી દીધા. તે પછી આખા ઈસ્લામી સામ્રાજ્યમાં બની ઉમય્યા પાસે પૂરેપૂરી સત્તા આવી ગઈ. તેઓ મૌલા અલી (અ.)ના પરિવારજનોને તથા તેમના ચાહનારાઓને સતાવવા લાગ્યા.

બની ઉમય્યાના શાસકો :

1. મુઆવિયા ઈબ્ને અબી સુફિયાન :

જ્યારે મુસલમાનોએ હિ.સ. ૩૫માં મૌલા અલી (અ.)ને ખલીફા બનવાની વિનંતી કરી, ત્યારે મૌલા અલી (અ.)એ સર્વપ્રથમ જે પગલાં ભર્યા તેમાંથી એક એ પણ હતું કે આપે મુઆવિયાને સીરિયાના ગવર્નરના પદનો ત્યાગ કરવાનું કહ્યું, કારણ કે મુઆવિયાનાં કાર્યો અન્યાયપૂર્ણ હતાં. જો કે, મુઆવિયાને તો પોતે જ ખલીફા બની જવું હતું એટલે તેણે દાવો કર્યો કે મારું શાસન ઈસ્લામી ખિલાફતથી આઝાદ છે, અને

હું ખલીફના હુકમ પ્રમાણે ચાલવાનો નથી.

મુઆવિયાની એવી જિદના કારણે સિફ્દીનનો જંગ થયો કે જેનો અંત હિ.સ. ૩૭માં નિર્ણાયક ન આવ્યો.

મૌલા અલી (અ.)ની શહાદત પછી મુઆવિયાએ હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ને પોતાના જુલ્મનું નિશાન બનાવ્યા. મૌલા અલી (અ.)ની જેમ જ, હઝરત ઈમામ હસન (અ.) એ પણ મુઆવિયાને પત્ર લખીને જણાવ્યું કે જે જુલ્મ તે નિર્દોષ મુસલમાનો ઉપર કરી રહ્યો છે, તે યોગ્ય નથી. કૂફાવાસીઓએ હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ને મુઆવિયાની સામે જંગ લડવામાં તેમની મદદ કરવાની વિનંતી કરી.

જો કે, કૂફાવાસીઓને રિશ્વત વડે, અથવા તો ધાકધમકી વડે હઝરત ઈમામ હસન (અ.)નો સાથ આપવાથી રોકી દેવામાં આવ્યા. જ્યારે હઝરત ઈમામ હસન (અ.) જંગમાં તેમનો સાથ આપવા માટે 'નુખૈલા' નામની જગ્યાએ ગયા તો ત્યાં ફક્ત ચાર હજાર લોકો જ જંગમાં શામેલ થવા આવ્યા, એટલે નિરાશ થઈને હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ને કૂફા પાછા જવું પડ્યું. જે થોડા ઘણા સાચા ઈમાનવાળા મુસલમાનો રહી ગયા હતા, તેમનો જીવ બચાવવા હઝરત ઈમામ હસન (અ.)એ મુઆવિયા સાથે સુલેહનો

કરાર કરી લીધો.

મુઆવિયાએ હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ને કતલ કરી દેવાની યોજના ઘડી. તેણે હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ની ઝોજ, જો'દા બિન્તે અશૂઅસને એક લાખ દિરહમ આપવાનો તથા તેના દીકરા યઝીદ સાથે તેના નિકાહ કરી દેવાનો વાયદો કર્યો, અને હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ને ઝેર અપાવ્યું. આ મલઊન સ્ત્રીએ તે કાર્ય કરી નાખ્યું, અને હઝરત ઈમામ હસન (અ.) હિ.સ. ૫૦ના માહે સફરની ૨૮મી તારીખે શહીદ થઈ ગયા.

મુઆવિયા હિ.સ. ૬૦માં માહે રજબમાં મૃત્યુ પામ્યો.

2. યઝીદ ઈબ્ને મુઆવિયા :

હિ.સ. ૬૦માં યઝીદે પોતાને મુસલમાનોનો શાસક જાહેર કરી દીધો. તેની અંદર અસંખ્ય દુર્ગુણો હતા. તે શરાબી હતો, જુગારી હતો, વ્યભિચારી હતો, અને કાતિલ હતો. તે ફક્ત ત્રણ વર્ષ સુધી શાસન કરી શક્યો. પહેલા વર્ષમાં તેણે હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.) અને તેમના સાથીઓને કરબલામાં શહીદ કર્યા તથા તેમની બીબીઓ અને તેમના બાળકોને કેદી બનાવ્યાં. બીજા વર્ષે તેણે પોતાના સૈનિકોને મદીનામાં દાખલ થઈને મન ફાવે તેવા જુલ્મ આચરવાની છૂટ આપી દીધી, જેના કારણે એક હજાર લોકો માર્યા

ગયા કે જેમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ના સાતસો સહાબીઓ પણ શામેલ હતા. તે ઉપરાંત એક હજાર સ્ત્રીઓ ઉપર બળજબરી કરવામાં આવી, અને યઝીદના સૈનિકોએ તેમની ઈજ્જત ઉપર હાથ નાખ્યો. ત્રીજા વર્ષે યઝીદે ખાના-એ-કા'બા ઉપર હુમલો કરાવ્યો, અને ગોફ્ફો વડે તેના ઉપર સળગતા ગોળા ફેંક્યા.

હિ.સ. ૬૪માં યઝીદ મૃત્યુ પામ્યો ત્યારે તેના શાસનનો અંત આવ્યો, પરંતુ મરતાં પહેલાં તે પોતાના દીકરા મુઆવિયાને પોતાનો ઉત્તરાધિકારી બનાવતો ગયો.

3. મુઆવિયા ઇબ્ને યઝીદ :

મુઆવિયા ઇબ્ને યઝીદ અહલેબૈત (અ.)ના હકને ઓળખનારાઓમાંથી હતા, અને તેઓ તેમના બાપ અને દાદાએ કરેલા જુલ્મોથી પણ વાકેફ હતા એટલે તેમણે હઝરત ઇમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ને કહ્યું કે હું મારી સત્તા તેમને સોંપું છું. મુઆવિયા ઇબ્ને યઝીદની આ વાત તેમની માને એટલી બધી ખોટી લાગી કે તેણે મુઆવિયા ઇબ્ને યઝીદને કહ્યું, “કાશ કે મેં તારો ગર્ભપાત કરાવી દીધો હોત, અને તને જન્મ જ ન આપ્યો હોત !” તેના જવાબમાં મુઆવિયા ઇબ્ને યઝીદે કહ્યું, “મને પણ એમ જ લાગે છે કે તમે આવું કરી દીધું હોત તો સારું થાત. આવી રીતે હું યઝીદ, મુઆવિયા અને અબૂ સુફિયાનની ઓલાદ ન કહેવાતો.”

પોતાના બાપદાદાના રસ્તા ઉપર ન ચાલવાના કારણે મુઆવિયા ઈબ્ને યઝીદને ઝેર આપી દેવામાં આવ્યું, અને શાસન ઉપર આવવાના ચાર મહિનાની અંદર જ તેઓ વફાત પામ્યા.

4. મરવાન ઈબ્ને હકમ :

હિ.સ. ૬૪માં બની ઉમય્યાના શાસકોમાં અબૂ સુફિયાનની ઓલાદના બદલે મરવાનની ઓલાદ આવવા લાગી. મરવાને પોતે નવ મહિના સુધી શાસન કર્યું, અને તે દરમિયાન તે એક બાજુ અબૂ સુફિયાનના સમર્થકો સાથે યુધ્ધ લડતો રહ્યો, અને બીજી બાજુ અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ઝુબૈરના સમર્થકોની સાથે, જેનું પરિણામ એ આવ્યું કે તેને મૌલા અલી (અ.)ના ચાહકોને સતાવવાનો મોકો જ ન મળ્યો.

સબક 2 : બની ઉમય્યા - ભાગ 2

5. અબ્દુલ મલિક ઇબ્ને મરવાન :

મરવાનની જગ્યા હિ.સ. ૬૫માં અબ્દુલ મલિક ઇબ્ને મરવાને લીધી. તે ૨૧ વર્ષ સુધી સત્તા ઉપર રહ્યો. તે શામનો શાસક બની ગયો જ્યારે કે અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઝુબૈર અરબસ્તાનનો શાસક બની ગયો. આ બન્નેએ મળીને એ બે ટોળાંનું દમન કર્યું કે જે ટોળાં હઝરત ઇમામ હુસૈન (અ.)નો બદલો લેવા ઊભાં થયાં હતાં - તેમાંથી એક ટોળું 'તવ્વાબૂન'નું હતું કે જેમના સરદાર સુલયમાન ઇબ્ને સર્દ ખુઝાઈ હતા, અને બીજા ટોળાના સરદાર હઝરત મુખ્તાર હતા. તવ્વાબૂનને અબ્દુલ મલિકે કતલ કર્યા, જ્યારે કે હઝરત મુખ્તારના ટોળાને અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઝુબૈરે કતલ કર્યા. છેવટે અબ્દુલ મલિકે અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઝુબૈરને પણ કતલ કરી દીધો, અને આખા ઇસ્લામી રાષ્ટ્રનો તે પોતે શાસક બની ગયો. જે સૌથી ખરાબ કાર્ય તેણે કર્યું તે એ હતું, કે તેણે પોતાના ગવર્નર હુજ્જાજ ઇબ્ને યૂસુફને જુલ્મ કરવાનો છૂટો દોર આપી દીધો હતો. હુજ્જાજ બની ઉમય્યાનો સૌથી જાલિમ માણસ હતો. તેણે એક લાખ વીસ હજાર નિર્દોષ લોકોને મારી નાખ્યા હતા, અને તેણે હઝરત કમ્બર, હઝરત કુમૈલ ઇબ્ને ઝિયાદ અને સઈદ ઇબ્ને ઝુબૈર જેવા મૌલા અલી (અ.)ના સહાબીઓને પણ યાતનાઓ આપીને શહીદ કર્યા.

6. વલીદ ઇબ્ને અબ્દિલ મલિક :

હિ.સ. ૮૬માં વલીદ તેના પિતા અબ્દુલ મલિકની જગ્યા પર આવ્યો. વલીદ પણ જાલિમ શાસક હતો, અને તેણે હુજ્જાજને જુલ્મ કરવામાં પ્રોત્સાહન આપવાનું ચાલું રાખ્યું, અને તેને છૂટો દોર આપી દીધો. મદીનાના લોકપ્રિય ગવર્નર ઉમર ઇબ્ને અબ્દિલ અઝીઝને બદલીને તેણે તેમની જગ્યાએ ખાલિદ ઇબ્ને અબ્દિલ્લાહને બેસાડી દીધો. ખાલિદ પોતે કાફિર હતો, અને તેની માતા ઇસાઈ હતી. તેણે પોતાની માતા માટે કા'બાની પાછળ એક ચર્ચ ઊભું કર્યું. તેણે ઇસાઈઓને મુસલમાન ગુલામ રાખવાની છૂટ આપી દીધી.

7. સુલયમાન ઇબ્ને અબ્દિલ મલિક :

વલીદ હિ.સ. ૯૬માં મૃત્યુ પામ્યો. તેની સત્તા દસ વર્ષ ચાલી. તે પછી તેનો ભાઈ સુલયમાન સત્તા ઉપર આવ્યો. તે ચટુડો અને વ્યભિચારી હતો.

8. ઉમર ઇબ્ને અબ્દિલ અઝીઝ :

હિ.સ. ૯૯માં જ્યારે સુલયમાન ઇબ્ને અબ્દિલ મલિક મૃત્યુ પામ્યો તો ઉમર ઇબ્ને અબ્દિલ અઝીઝ સત્તા ઉપર આવ્યા. તેઓ આ બધા શાસકોમાંથી એક જ એવા શાસક હતા કે જેમનાં કાર્યો નોંધપાત્ર છે. સૌથી સારું કાર્ય કે જે તેમણે કર્યું, તે એ હતું

કે તેમણે મૌલા અલી (અ.)ને જુમ્આના ખુત્બામાં જે અપશબ્દો કહેવાતા હતા, તે બંધ કરાવી દીધા. તેમના બાળપણના ઉસ્તાદોના પ્રભાવ હેઠળ તેઓ અહલેબૈત (અ.) ના ચાહકોમાંથી થઈ ગયા હતા. તેમણે હુકમ આપ્યો કે અપશબ્દોના બદલે જુમ્આના ખુત્બામાં આ આયતને પઢવામાં આવે :

(પારા-૧૪, સૂરા નહલ, સૂરા-૧૬, આયત-૮૦)

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾

(પરેખર અલ્લાહ હુકમ કરે છે ઈ-સાફનો અને એહસાનનો, અને સગાવડાલાઓને આપવાનો, અને તે રોકે છે નિર્લજ્જતાથી, અને બૂરાઈથી, અને બગાવતથી. તે તમને નસીહત કરે છે કે કદાચ તમે ધ્યાન આપો.)

આ આયતને આજ સુધી બધા મુસલમાનો પોતાના જુમ્આના ખુત્બામાં પઢે છે.

ઉમર ઈબ્ને અબ્દિલ અઝીઝનું બીજું નોંધપાત્ર કાર્ય એ હતું કે તેમણે બાગે ફદકને હઝરત બીબી ફાતેમા (અ.)ના વંશજ, હઝરત ઈમામ મોહમ્મદ બાકિર (અ.)ને સોંપી દીધો હતો. આ બાગને રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વફાત પછી અબૂ બક્રે ગસબ કરી લીધો હતો.

ઉમર ઇબ્ને અબ્દિલ અઝીઝની અહલેબૈત (અ.) સાથે તથા તેમના ચાહકો સાથે આવી મોહબ્બત જોઈને બની ઉમય્યા તેમનાથી ઘણા નારાજ થઈ ગયા. હિ.સ. ૧૦૧ના માહે રજબની ૨૫મી તારીખે તેમને ઝેર આપી દેવામાં આવ્યું. તેમની કબર દૈર સમ્આન'માં આવેલી છે, અને આજે પણ તેની ઝિયારત કરવામાં આવે છે.

9. યઝીદ ઇબ્ને અબ્દિલ મલિક :

તેમના પછી યઝીદ શાસન ઉપર આવ્યો. તેણે પૂરી કોશિશ કરી કે ઉમર ઇબ્ને અબ્દિલ અઝીઝે કરેલી બધી નેકીઓને ભૂસી નાખે. તેના શાસનમાં લોકોને ત્રાસ આપવાની તથા ગેરવાજબી કર વસૂલવાની જૂની રીતભાતને નવું જીવન મળ્યું. યઝીદે બાગે ફદક પણ પાછો લઈ લીધો. ચાર વર્ષ પછી તેના શાસનનો પણ અંત આવ્યો.

10. હિશામ ઇબ્ને અબ્દિલ મલિક :

હિશામ એવા સમયે સત્તા ઉપર આવ્યો કે જ્યારે બની ઉમય્યાએ આચરેલા જુલ્મોના કારણે ચારે બાજુ અસંતોષ વધી રહ્યો હતો. હિશામે લોકોની લાગણીને ધ્યાનમાં લીધી નહીં, અને પોતાના પૂર્વજોની ભૂલોને સુધારવાને બદલે, તેણે લોકોના દુઃખમાં ઘણો વધારો કરી દીધો. અહલેબૈત (અ.)ના ચાહકો પ્રત્યે તે ખૂબ જ અન્યાયપૂર્ણ વલણ રાખતો હતો.

હિશામના શાસનકાળમાં હઝરત ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ના ફરજંદ હઝરત ઝૈદની સરદારીમાં શીઆ લોકોએ બળવો કર્યો. હઝરત ઝૈદને પંદર હજાર લોકોએ સમર્થન આપ્યું, પરંતુ જેવી લડાઈ શરૂ થઈ કે તરત જ તેઓ હઝરત ઝૈદને એકલા છોડીને ચાલ્યા ગયા. અંતમાં હઝરત ઝૈદની સાથે ફક્ત ત્રણસો લોકો રહી ગયા. તેઓ ખૂબ જ બહાદુરીપૂર્વક લડતાં લડતાં છેવટે શહીદ થઈ ગયા. હિશામે હઝરત ઝૈદની લાશ સાથે બેહુરમતી કરી. તેને દફન થવા ન દીધી, અને કૂંડામાં લટકાવી રાખી.

11. વલીદ ઈબ્ને અબ્દિલ મલિક :

ઓગણીસ વર્ષ પછી હિશામ મૃત્યુ પામ્યો. તેની જગ્યાએ વલીદ આવ્યો. વલીદ એક બેશરમ અને બેવકૂફ માણસ હતો. તે દુન્યવી મોજમજનો શોખીન હતો, અને શરાબ, ઝિના અને શિકાર પાછળ ખર્ચ કરતો હતો. તે એવો પહેલો શાસક હતો કે જેણે પોતાના દરબારમાં ગાયકો રાખ્યા હતા. તેણે જાહેરમાં કુરઆને મજીદ ઉપર તીર ચલાવ્યું હતું.

એ જ સમયે બની અબ્બાસે પણ સત્તા મેળવવા માટે પોતાની ગતિવિધિઓ વધારી દીધી હતી. વલીદના મૃત્યુ પછી ખૂબ જ થોડા સમય માટે ત્રણ વધુ શાસકો બની ઉમય્યામાંથી આવ્યા. તેમના શાસનનો અંત આવ્યો કે તરત જ બની ઉમય્યાનું પતન થઈ ગયું. તે ત્રણેય શાસકો આ પ્રમાણે છે :

12. યઝીદ ઇબ્ને વલીદ (છ મહિના)

13. ઇબ્રાહીમ ઇબ્ને વલીદ (ચાર મહિના)

14. મરવાન ઇબ્ને મોહમદ ઇબ્ને મરવાન (પાંચ વર્ષ અને દસ મહિના)

સબક 3 : બની અબ્બાસ - ભાગ 1

પરિચય :

મરવાન ઇબ્ને મોહંમદના શાસનકાળ દરમિયાન આખા ઈસ્લામી રાષ્ટ્રમાં વિદ્રોહ થવા લાગ્યો. ચારેય બાજુ થતા વિદ્રોહનો સામનો મરવાન ન કરી શક્યો, અને છેવટે તેને પોતાની સત્તા છોડવી પડી, અને તે નાસી છૂટ્યો. તે એક શહેરથી બીજા શહેર નાસતો ફરતો હતો, પરંતુ દરેક શહેરમાં લોકો તેનો વિરોધ કરી રહ્યા હતા. તે જ્યાં પાણી જતો, બની અબ્બાસનું લશ્કર તેનો પીછો કરતું હતું, અને અંતે મિસ્રમાં હિ.સ. ૧૩૨માં તેને કતલ કરી દેવામાં આવ્યો. તે કતલ થયો એટલે બની ઉમય્યાના શાસનનો અંત આવ્યો, અને તારીખનું એક રક્તરંજિત પ્રકરણ પૂરું થયું.

જે લોકોએ બની ઉમય્યા સામે બળવો કર્યો હતો, તેમાં પ્રથમ હતી મૌલા અલી (અ.) ની ઓલાદ અને તેમના ચાહકો. બીજી બાજુ, બની અબ્બાસ, રસૂલુલ્લાહ (સ.)ના કાકા હઝરત અબ્બાસની ઓલાદ હતા. તે લોકોએ જ્યારે જોયું કે લોકોમાં એવી ઈચ્છા છે કે ખિલાફતને હવે અહલેબૈત (અ.)ને સોંપી દેવી જોઈએ, તો તેમણે તક ઝડપી લીધી. તેમનો નારો હતો “અરિઝા મિન આલે મોહંમદ”નો, જેનો અર્થ એ થતો હતો કે અમે આલે મોહંમદની રજા ખાતર લડી રહ્યા છીએ. આ નારાના કારણે તેમને ખૂબ જ

સમર્થન મળ્યું. તેમનો સરદાર 'સફ્ફાહ હતો'. તેણે બની ઉમય્યાના દરેક મથકે પોતાના સિપાહીઓને મોકલ્યા કે તેમને શોધી શોધીને મારી નાખવામાં આવે. આવી રીતે બની ઉમય્યાના સમર્થકોનું દમન કરીને બની અબ્બાસે સત્તા પ્રાપ્ત કરી લીધી અને હિ.સ. ૧૩૨માં સફ્ફાહ તેમનો પ્રથમ શાસક બની ગયો.

બની અબ્બાસના શાસકો :

1. અબુલ અબ્બાસ સફ્ફાહ :

સફ્ફાહે પોતાના શાસનનાં પહેલાં ચાર વર્ષ તો બની ઉમય્યાની નિશાનીઓ મિટાવવામાં જ કાઢી દીધાં. તેણે બની ઉમય્યાના સમર્થકોને ઠેર ઠેરથી ભેગા કર્યા અને તેમના ઉપર ત્રાસ ગુજાર્યો, અને તેમને યાતનાઓ આપી. તેણે નિશ્ચય કરી લીધો હતો કે જ્યાં સુધી બની ઉમય્યા તરફથી મને કોઈ ખતરો ન રહે ત્યાં સુધી મારે આરામ કરવો જ નથી. પોતાના શંકાશીલ સ્વભાવના કારણે તેણે એવા લોકોને પણ કતલ કરી દીધા કે જેમના વિષે તેને ખબર ન હતી કે તેઓ કોના સમર્થકો છે. આવી રીતે આખા સામ્રાજ્યમાં લોકોને બિલકુલ અર્થહીન બહાના હેઠળ કતલ કરી દેવામાં આવતા હતા. હવે લોકોને ખબર પડવા લાગી કે બની અબ્બાસના આ નવા શાસકો તો જુલ્મ કરવામાં બની ઉમય્યા કરતાં જરાય ઉતરતા નથી.

અબુલ અબ્બાસને ‘સફ્ફાહ’નો લકબ જ એટલા માટે આપવામાં આવ્યો હતો કે તેણે ખૂબ જ વધારે લોહી વહાવ્યું હતું. એક વાર તેણે બની ઉમય્યાના ૮૦ લોકોને જમવાની દા’વત આપી. તેણે તે લોકોને કહ્યું કે હું સમાધાન કરવા માગું છું. જ્યારે તે લોકો આવ્યા તો તેણે હુકમ કર્યો કે બધાને કતલ કરી દેવામાં આવે. તે લોકો અધમુઆ હતા ત્યારે તેમના ઉપર દસ્તરખ્વાન પાથરવામાં આવ્યું અને સફ્ફાહ પોતે તે દસ્તરખ્વાન ઉપર બેસીને જમવા લાગ્યો. તેણે કહ્યું કે મને ક્યારેય પણ જમવામાં આવી મજા નથી આવી.

બની ઉમય્યા જેટલા પણ જાલિમ હોય, સફ્ફાહનું તેમની સાથેનું આવું વર્તન તો પાશવી હતું. આ વર્તન તેની અંદર રહેલા દુષ્ટ અને વિકૃત માનસનું સૂચક હતું, જેના કારણે સાબિત થઈ ગયું કે સફ્ફાહ બની ઉમય્યા કરતાં ઓછો જાલિમ ન હતો.

સફ્ફાહે પોતાના શાસનકાળમાં ક્યારેય પણ કોઈ શીઆને નુકસાન પહોંચાડ્યું ન હતું. તે એટલા માટે ન હતું કે તે શીઆ લોકોની સાથે મોહબ્બત કરતો હતો, કારણ કે પાછળનાં વર્ષોમાં તો બની અબ્બાસ શીઆ લોકો ઉપર જુલમ કરવામાં બની ઉમય્યા કરતાં પણ આગળ વધી ગયા હતા.

તે શીઆ લોકોને નુકસાન પહોંચાડતો ન હતો તેનાં કારણો આ છે :

1. તેનું ધ્યાન તેના દુશ્મન બની ઉમય્યા તરફ કેન્દ્રિત હતું, અને તેની ઈચ્છા તેમનું દમન કરવાની હતી.
2. હમણાં હમણાં શીઆ લોકો બની અબ્બાસની સાથે બની ઉમય્યા વિરુદ્ધ બળવો કરી ચૂક્યા હતા એટલે તે શીઆ લોકોને તેના સમર્થક માનતો હતો.
3. સફ્ફાહનું પાટનગર કૂફા હતું કે જ્યાંના લોકો મૌલા અલી (અ.)ને માનનારા હતા, અને સફ્ફાહ પાસે એટલી શક્તિ ન હતી કે તેમનો સામનો કરી શકે.

ગમે તેમ પણ, જ્યારે સત્તા બની ઉમય્યા પાસેથી બની અબ્બાસ પાસે આવી રહી હતી તે વચગાળાનાં વર્ષો દરમિયાન હઝરત ઈમામ મોહંમદ બાકિર (અ.), અને હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)ને રાહત મળી ગઈ. તેનો ફાયદો ઉઠાવીને બન્ને ઈમામોએ મદ્રેસા સ્થાપિત કર્યા, અને અહલેબૈત (અ.)ના મઝહબની તબ્લીગ શરૂ કરી દીધી, જેના કારણે આજે આપણી પાસે તે સમયની ફિકહ, ઈલ્મુલ કલામ (ફિલોસોફી), અખ્લાક અને તફ્સીર, વગેરે ઉપર આધારિત કિતાબો મોજૂદ છે.

સફ્ફાહ હિ.સ. ૧૩૬માં મૃત્યુ પામ્યો, અને તેનો ભાઈ મન્સૂર સત્તા ઉપર આવી ગયો.

2. મન્સૂર દવાનીકી :

અબ્બાસી વંશના સ્થાપક તરીકે મન્સૂર ઓળખાય છે. તેના શાસન દરમિયાન હઝરત ઈમામ હસન (અ.)ના વંશજો ઉપર ખૂબ જ જુલ્મ કરવામાં આવ્યો. ઘણા બધા હસની સાદાતને મન્સૂરે ભેગા કરીને કેદ કરી દીધા, ઝંજીરમાં જકડી દીધા. તે પછી મન્સૂર તેમને સદંતર ભૂલી ગયો, અને ઝંજીરમાં જકડાયેલી જ અવસ્થામાં આ બધા સાદાત ભૂખ્યા અને તરસ્યા શહીદ થઈ ગયા.

મન્સૂરના શાસનકાળ દરમિયાન હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.) પોતાના માનનારાઓને ચુપ રહેવાની, અને હાકિમનો હુકમ માની લેવાની સલાહ આપતા હતા, કારણ કે મન્સૂર ખૂબ જ વિશ્વાસઘાતી અને જાલિમ હતો. આ સમયે શીઆ લોકોએ બળવો ન કર્યો એટલે શાંતિ રહી. તેથી હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ પોતાના ઘણા બધા શાગિર્દોને ઈસ્લામની તબ્લીગ કરવાનું કાર્ય શરૂ કરી દીધું.

હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.) મન્સૂર વિરુદ્ધ કાંઈ બોલતા ન હતા તે બાબત ઉપર મન્સૂરને વિશ્વાસ નહોતો થતો એટલે એક સમયે તેણે કહ્યું કે, “મેં મોહંમદની દીકરીના એક હજાર કરતાં વધુ વંશજોને કતલ કર્યા છે તેમ છતાંય હું તેમના પેશવાને કતલ કરી શક્યો નથી.”

અંતમાં, તે પોતાની આ ઈચ્છા પૂરી કરવામાં સફળ થઈ ગયો, અને હિ.સ. ૧૪૮માં મન્સૂરે હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)ને ઝેર આપી દીધું. મન્સૂરે ઘણા બધા શીઆ લોકોને કતલ કર્યા, અને આવી રીતે જુલ્મ કરવામાં તે આનંદ લેતો હતો. તે લોકોને કતલ કરવાની જુદી જુદી રીતો અજમાવતો હતો. તે લોકોને આંખો પર ચાબુક મારવાનો હુકમ આપતો હતો, મકાન માલિકના માથે મકાનની છત પડાવી દેતો હતો, લોકોને દીવાલમાં ચણી દેતો હતો, અને જીવતા સળગાવી દેતો હતો.

હિ.સ. ૧૫૮માં ૨૨ વર્ષ સત્તા ઉપર રહ્યા પછી તે મૃત્યુ પામ્યો.

સબક 4 : બની અબ્બાસ - ભાગ 2

3. મહદી :

મન્સૂર મૃત્યુ પામ્યો તે પછી તેનો દીકરો મહદી સત્તા ઉપર આવ્યો. તે પણ જુલમ કરવામાં તેના પિતા જેવો જ હતો. મહદી હિ.સ. ૧૬૮માં મૃત્યુ પામ્યો અને તેની જગ્યાએ તેનો ભાઈ હાદી સત્તા ઉપર આવ્યો.

4. હાદી :

હાદી ફક્ત પંદર મહિના સુધી સત્તા ઉપર રહ્યો. તે ખૂબ જ જાલિમ અને અસભ્ય માણસ હતો. તે વધારે ન જીવ્યો તેમ છતાંય તેણે એવી એવી દુષ્ટતાઓ કરી કે આજે પણ ઈસ્લામી રાષ્ટ્રના સૌથી વધારે દુષ્ટ લોકોની યાદીમાં તેનું નામ લેવાય છે.

5. હાઝન રશીદ :

હાદીની જગ્યાએ તેનો ભાઈ હાઝન રશીદ સત્તા ઉપર આવ્યો. તેની સત્તા હિ.સ. ૧૭૦થી હિ.સ. ૧૮૩ સુધી ચાલી. હાઝન બની અબ્બાસના બધા શાસકોમાં સૌથી વધારે જાણીતો થઈ ગયો. તેના જીવનના પ્રસંગો ‘અરેબિયન નાઈટ્સ’ (‘અલ્ફ લૈલા વ લૈલા’ની વાર્તાઓ)માં લખવામાં આવેલા છે. તેને એટલા માટે ખ્યાતિ મળી કે તેના

શાસનકાળ દરમિયાન મુસલમાનોએ ઈલ્મમાં, કળામાં અને સંસ્કૃતિમાં ખૂબ જ પ્રગતિ કરી.

હાફ્ઝ એક કુશળ શાસક હતો, અને તેણે આખા રાજ્યમાં મસ્જિદો, મદ્રેસાઓ, દવાખાનાં, ઘર, પુલ, રસ્તા અને નહેરો બનાવ્યાં. આ જમાનાનું સ્થાપત્ય બર્મક જાતિના સ્થપતિઓના હુન્નરના કારણે શક્ય થયું. તેમણે હાફ્ઝના દરબારમાં સત્તર વર્ષ સુધી સેવા આપી. અંતમાં, તેમનું પોતાનું હુન્નર તેમની પડતીનું કારણ બન્યું, કારણ કે તેમનાથી હાફ્ઝને ઈર્ષા થવા લાગી.

હાફ્ઝ એક કુશળ શાસક હતો એટલે તેના શાસનમાં મુસલમાનોની પરિસ્થિતિ ઘણી સુધરી ગઈ, તેમ છતાં તેની નીતિઓ મૌલા અલી (અ.)ના વંશજોની વિરોધી હતી. તે અહલેબૈત (અ.)થી નફરત કરતો હતો. જાહેરમાં તો તે એક રહેમદિલ શાસક હતો, પરંતુ છૂપી રીતે તે મૌલા અલી (અ.)ના વંશજોને કતલ કરવાનાં કાવતરાં રચતો હતો.

બની અબ્બાસ એવો પણ દાવો કરવા લાગ્યા હતા કે અમે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના વધારે નજીકના સંબંધીઓ છીએ, કારણ કે અમે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના પુરુષ રિશ્તેદારની ઓલાદ છીએ, જ્યારે કે અહલેબૈત (અ.) તેમની સ્ત્રી રિશ્તેદાર (દીકરી)ના વંશજો છે.

હાફને હઝરત ઈમામ મૂસા કાઝિમ (અ.)ને પણ કેદ કરી દીધા. તેણે ઈમામ (અ.)ને એક કેદખાનામાંથી બીજા કેદખાનામાં નાખ્યા, અને અંતમાં સિન્દી ઈબ્ને શાહક નામના માણસ વડે તેમને ઝેર અપાવીને શહીદ કરી દીધા.

૨૩ વર્ષ પછી હાફનના શાસનનો અંત આવ્યો, અને તે તૂસમાં મૃત્યુ પામ્યો. મરતાં પહેલાં તેણે હુકમ કર્યો કે મારા દીકરા અમીનની બૈઅત લઈ લેવામાં આવે.

6. અમીન :

અમીનનું શાસન ચાર વર્ષ સુધી ચાલ્યું, જે સમય દરમિયાન તે એટલો બધો ઐયાશીમાં ડૂબેલો હતો કે તેની પાસે મૌલા અલી (અ.)ના વંશજોને સતાવવાનો સમય જ ન હતો. જો કે, તે પોતાના જ નાના ભાઈ મા'મૂનના પડ્યંત્રનો સામનો ન કરી શક્યો. બન્ને ભાઈ વચ્ચે એક ભીષણ યુધ્ધ ફાટી નીકળ્યું, અને તેમાં અમીનને કતલ કરી દેવામાં આવ્યો.

7. મા'મૂન :

મા'મૂનના શાસનકાળ દરમિયાન શીઆ મઝહબે ઈસ્લામી રાષ્ટ્રના બધા જ શહેરોમાં પગ જમાવી લીધો, અને મા'મૂનના ઘણા બધા વજીરો પણ શીઆ હતા. મા'મૂનને

ખબર પડી ગઈ હતી કે શીઆ લોકોને ત્રાસ આપવાથી તેઓ નાબૂદ થઈ જવાના નથી, બલ્કે તેમના ઈમાનમાં વધારો જ થવાનો છે.

શીઆ લોકો ઘણા શક્તિશાળી થઈ ચૂક્યા હતા અને તેમને યુપ રાખવા માટે તેણે પોતે પણ શીઆ હોવાનો દાવો કર્યો. મા'મૂનને ખબર હતી કે શીઆ લોકો હઝરત ઈમામ અલી રઝા (અ.)ની ખૂબ જ અદબ કરે છે એટલે તેણે ઈમામ (અ.)ને બગદાદમાં બોલાવ્યા, અને પોતાના જનશીન બનાવી દીધા. જો કે, તે પોતે પણ તેના પિતા જેવો જ જાલિમ હતો, અને અંતે તેણે હઝરત ઈમામ રઝા (અ.)ને શહીદ કરી દીધા.

મા'મૂન હિ.સ. ૨૧૦માં મૃત્યુ પામ્યો, અને તેના પછી લોકોએ મો'તસિમ બિલ્લાહની બેઅત કરી લીધી.

8. મો'તસિમ બિલ્લાહ :

મો'તસિમ આઠ વર્ષ સુધી સત્તા ઉપર રહ્યો. તેણે હઝરત ઈમામ મોહંમદ તકી (અ.)ને કેદ કરી લીધા, પરંતુ પાછળથી તેમને મદીના જવાની છૂટ આપી. જો કે, થોડાં વર્ષો પછી તેણે ઈમામ (અ.)ને પાછા બગદાદ બોલાવી લીધા, અને તેની બહેન અને ઈમામ (અ.)ની ઝૌજ ઉમ્મુલ ફઝલના હાથે તેણે ઈમામ (અ.)ને ઝેર અપાવીને શહીદ કરી

દીધા.

9. વાસિક :

મો'તસિમના મૃત્યુ પછી વાસિક સત્તા ઉપર આવ્યો, અને તે પાંચ વર્ષ સુધી સત્તા ઉપર રહ્યો. એવું કહેવામાં આવે છે કે વાસિક મૌલા અલી (અ.)ના વંશજોની અદબ કરતો હતો, અને તેમના પ્રત્યે રહેમદિલ હતો, અને તેમને દોલત આપતો હતો. વાસિક હિ.સ. ૨૩૨માં મૃત્યુ પામ્યો.

10. મુતવક્કિલ :

વાસિકના મૃત્યુ પછી તેના ભાઈ મુતવક્કિલની બૈઅત લેવામાં આવી. તેણે ચૌદ વર્ષ શાસન ચલાવ્યું. મુતવક્કિલ જાલિમ માણસ હતો અને તે પોતાના સ્વચ્છંદીપણા, બેશરમી, અને નશા માટે જાણીતો હતો. તે હંમેશાં રંગીલી મહેફિલોમાં રચ્યોપચ્યો રહેતો હતો, શરાબ પીતો હતો, અને વાહિયાત વાતો કરતો રહેતો હતો. મુતવક્કિલના શાસનકાળ દરમિયાન ઈસ્લામી રાષ્ટ્ર કમજોર થવા લાગ્યું, કારણ કે ભ્રષ્ટાચાર અને બદીઓ ચારેય બાજુ ફેલાઈ ચૂકી હતી.

મુતવક્કિલ ન કેવળ જીવતાઓને ત્રાસ આપતો હતો, બલકે તે મડદાઓની પણ બેઅદબી

કરતો હતો. તેણે હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.)નો રોઝાને, અને તેની આજુબાજુની ઈમારતોને તોડી પાડી હતી, અને લોકોને ઝિયારત કરવાથી રોકતો હતો. જે કોઈ ઝિયારત કરવાની કોશિશ કરતો, તેને કાં તો કેદ કરી દેવામાં આવતો હતો, અથવા તો મારી નાખવામાં આવતો હતો.

મુતવક્કિલને છેવટે પોતાના જ દીકરા મુન્તસિરે કતલ કરી દીધો, કારણ કે મુન્તસિર પોતાના પિતાનાં આવાં કાર્યોને જોઈ શકતો ન હતો. જે કારણોસર તેણે મુતવક્કિલને કતલ કર્યો તેમાં મુખ્ય કારણ એ હતું કે તે હઝરત બીબી ફાતેમા (અ.)ને અપશબ્દો કહેતો હતો.

મુતવક્કિલ પછી અબ્બાસી વંશ કમજોર પડવા લાગ્યો. તેના પછી ઈસ્લામમાં બીજા વંશ સત્તા ઉપર આવ્યા, જેમાંથી કેટલાક છે; બુયી વંશ, હમદાની વંશ અને ફાતેમી વંશ. બની અબ્બાસની સત્તાનો અંત આવ્યો એટલે શીઆ લોકોએ રાહતનો શ્વાસ લીધો. આ જમાનામાં ઘણા બધા શીઆ આલિમોએ આજના શીઆ મઝહબને સમજાવતી કિતાબો લખી.

બની અબ્બાસના કુલ ૩૭ શાસકો હતા, અને તેમનું શાસન હિ.સ. ૬૫૬ સુધી ચાલ્યું.

બારમા ઈમામ (અ.)ની ગૈબત સુધી જે શાસકો સત્તા ઉપર આવતા રહ્યા તેમનાં નામ

આ પ્રમાણે છે :

11. મુન્તસિર (હિ.સ. ૨૪૭ સુધી, નવ મહિના માટે),
12. મુસ્તઈન (હિ.સ. ૨૫૨ સુધી, પાંચ વર્ષ માટે),
13. મો'તઝ (હિ.સ. ૨૫૫ સુધી, ત્રણ વર્ષ માટે) કે જેણે આપણા દસમા ઈમામ (અ.)
ને શહીદ કર્યો,
14. મો'તદી (હિ.સ. ૨૫૬ સુધી, એક વર્ષ માટે),
15. મો'તમદ (હિ.સ. ૨૭૮ સુધી, ૨૧ વર્ષ માટે),
16. મો'તઝિદ (હિ.સ. ૨૮૮ સુધી, દસ વર્ષ માટે).

સબક 5 : ક્રૂસેડ્સ - ભાગ 1

પરિચય :

ક્રૂસેડ્સ પૂર્વ અને પશ્ચિમ વચ્ચેની ઐતિહાસિક ટક્કરનું એક પ્રકાર છે. પૂર્વમાં ઈસ્લામે વર્ચસ્વ જમાવી લીધું, જ્યારે કે પશ્ચિમમાં ઈસાઈ મઝહબે પોતાની પકડ મજબૂત બનાવી લીધી. આવી રીતે પૂર્વ અને પશ્ચિમ વચ્ચેના વિવાદે ધાર્મિક રંગ પકડી લીધો. સાતમી, આઠમી, નવમી અને દસમી સદીઓ દરમિયાન આખા વિશ્વના રાજકારણમાં મુસલમાનો શક્તિશાળી હતા, અને ઈસાઈઓ એટલા બધા શક્તિશાળી ન હતા. આ સમય દરમિયાન ખિલાફત એક મજબૂત કેન્દ્ર ધરાવતું સામ્રાજ્ય બની ચૂક્યું હતું, અને મુસલમાનોએ ઈસાઈઓને જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં પાછળ પાડી દીધા હતા. જો કે, અગિયારમી સદીમાં ઈસાઈઓ અને મુસલમાનો વચ્ચેના આ રાજકીય સંતુલનમાં પલટો આવવા લાગ્યો. ઈ.સ. ૧૦૦૦માં વાઈકિંગ અને મેગ્યાર જાતિના લોકો, કે જેઓ યુરોપમાં હમણાં સુધી લૂંટમાર કરીને જીવન જીવતા હતા, તેમણે ઈસાઈ મઝહબ અપનાવી લીધો કે જેના કારણે યુરોપમાં લૂંટમાર બંધ થઈ ગઈ, અને શાંતિ અને પ્રગતિનો યુગ શરૂ થઈ ગયો. નવાં શહેરો વસવા લાગ્યાં, અને નવાં બજારો ઊભાં થવા લાગ્યાં. વેપાર અને વાણિજ્યને નવું જીવન મળી ગયું.

અગિયારમી સદીની મુસલમાનોની દુનિયા :

અગિયારમી સદીમાં ઈસાઈઓ વધારે શક્તિશાળી બની ગયા તેની સાથે સાથે મુસલમાનોની પડતી પણ શરૂ થઈ ગઈ. અબ્બાસી ખિલાફતનું પતન આ સદી પહેલાં પહેલાં શરૂ થઈ ચૂક્યું હતું અને તેમનું સામ્રાજ્ય ટુકડે ટુકડા થઈ ગયું હતું.

સ્પેનમાં બની ઉમય્યાની ખિલાફતનો અંત ઈ.સ. ૧૦૩૧માં આવ્યો, અને તે પછી ત્યાં અડધી સદી સુધી અરાજકતા અને અવ્યવસ્થાના કારણે સ્પેનની ઉત્તર દિશાએ આવેલા ઈસાઈ દેશોને શક્તિશાળી બનવાની તક મળી ગઈ. દસમી સદી સુધી ભૂમધ્ય (મેડિટેરેનિયન) સમુદ્ર જાણે કે મુસલમાનોનું તળાવ હતું, પરંતુ અગિયારમી સદી શરૂ થઈ ત્યાં સુધી તો ભૂમધ્ય (મેડિટેરેનિયન) સમુદ્રની આજુબાજુથી મુસલમાનો સત્તા ખોઈ બેઠા હતા.

પહેલી ક્રૂસેડની શરૂઆત :

સ્પેનમાં અને મેડિટેરેનિયનમાં ઈસાઈઓને સફળતા મળી એટલે તેમને મુસલમાનો વિરુદ્ધ પૂર્વમાં એક ત્રીજો મોરચો ઊભો કરવાની હિંમત થઈ. ઈસ્લામની શરૂઆતની સદીઓ દરમિયાન બાયઝેન્ટાઈન લોકો પોતાના સામ્રાજ્યનો એક ભાગ મુસલમાનો સામે હારી ગયા હતા. તે લોકો પણ પોતાની હારનો બદલો લેવા માટે આતુર હતા.

તેમણે પોતાના ધાર્મિક વડા, પોપને અનુરોધ કર્યો કે અમને હારનો બદલો લેવામાં મદદ કરો. આ સમયે બાયઝેન્ટાઈનની બાદશાહત તથા ચર્ચ વચ્ચે ખૂબ જ ઘર્ષણ ચાલી રહ્યું હતું જેના કારણે ત્યાંના લોકોમાં ગરીબાઈ વધી રહી હતી. પોપને લાગ્યું કે જો હું લોકોનું ધ્યાન મુસલમાનો સામે લડવામાં લગાવી દઉં તો તેમનું ધ્યાન પોપ અને યુરોપના બાદશાહો વચ્ચેના ઘર્ષણથી હટી જશે. એટલે ઈ.સ. ૧૦૯૫માં પોપ અરબન બીજાએ ક્રૂસેડની જાહેરાત કરી, અને ઈસાઈ દુનિયાને મુસલમાનો વિરુદ્ધ હથિયાર ઉઠાવી લેવાની હાકલ કરી.

જાહેરાતમાં કહેવામાં આવ્યું કે જે પણ ક્રૂસેડમાં ભાગ લેશે, તેને ચર્ચના આશીર્વાદ મળશે, અને તેના બધા ગુના માફ થઈ જશે. ઈસાઈ દુનિયાના દરેક મિમ્બર ઉપરથી આવી જાહેરાત કરવામાં આવી કે ધરતીને મુસલમાનોથી બચાવી લેવી જોઈએ. આખા યુરોપમાં આવી જાહેરાતો થવા લાગી, અને એક લાખ પચાસ હજાર લોકો ક્રૂસેડમાં ભાગ લેવા તૈયાર થઈ ગયા.

પહેલી ક્રૂસેડ : ઈ.સ. ૧૦૯૫ - ૧૦૯૯

દરેક યોધાએ એક કોસ અને એક બિલ્લો પહેરેલો હતો. આવી રીતે ક્રૂસેડ કરનારાઓ એશિયા માઈનોર સુધી ધસી આવ્યા. તેમનો પહેલો સામનો સલજૂક બાદશાહ સુલ્તાન કિલીજથી થયો. સુલ્તાન હારી ગયો. તેનું પાટનગર 'નિકાઓઆ' તેના હાથમાંથી

ચાલ્યું ગયું. આ શહેર જીતી લીધા પછી ક્રૂસેડરો આર્મેનિયા સુધી આવી ગયા. નોર્મન ક્રૂસેડરોએ આખું આર્મેનિયા જીતી લીધું, જ્યાં ઈડેસામાં તેમણે એક ઈસાઈબહુલ શહેર વસાવ્યું. ઈ.સ. ૧૦૮૮ સુધી ક્રૂસેડરોએ સીરિયાનું 'એન્ટિયોખ' શહેર પણ જીતી લીધું, અને તેના થોડાક જ સમય પછી તેઓ દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્રના કિનારે કિનારે કૂચ કરતા આવ્યા અને તેમણે તટીય શહેર 'ટ્રિપોલી'ને પણ જીતી લીધું.

ટ્રિપોલીથી ક્રૂસેડરો જેરુસલેમ તરફ આગળ વધ્યા. તેઓ ઈ.સ. ૧૦૯૯માં જેરુસલેમ પહોંચ્યા, અને શહેરનો ઘેરાવ કરી લીધો. એક મહિનાના ઘેરાવ પછી જેરુસલેમને જીતી લેવામાં આવ્યું, અને શહેરમાં વસનારા દસ હજાર મુસલમાનોની આખી વસ્તીને કતલ કરી દેવામાં આવી. જેરુસલેમને એક સ્વતંત્ર રજવાડું બનાવી દેવામાં આવ્યું.

પહેલી ક્રૂસેડનાં પરિણામ :

પહેલી ક્રૂસેડના અંતમાં ઈસાઈઓને ઘણી સફળતા મળી. મુસલમાનોમાં એટલી એકતા પણ ન હતી કે તેમનો સામનો સાથે મળીને કરી શકે. મુસલમાનોને દગાબાજીનો પણ સામનો કરવો પડ્યો, કારણ કે હસન સબ્બાહના અનુયાયીઓએ, કે જેઓ 'હશ્શાશીન' (Assassins) કહેવાતા હતા, તેમણે જાહેરમાં ક્રૂસેડરોની મદદ કરી, જેના કારણે પહેલી ક્રૂસેડ પછી ઈસાઈઓ મુસ્લિમ દેશોની વચ્ચે આવીને વસી ગયા.

સબક 6 : ક્રૂસેડ્સ - ભાગ 2

પહેલી ક્રૂસેડ પછીની રાજકીય પરિસ્થિતિ :

પહેલી ક્રૂસેડ પછી મડાગાંઠ પચાસેક વર્ષ સુધી ચાલી. ભૂમધ્ય (મેડિટરેનિયન) સમુદ્રના કાંઠે આ સમય દરમિયાન ઈસાઈઓએ ૫૦ માઈલ પહોળા વિસ્તાર ઉપર કબજો જમાવી લીધો હતો, અને ત્યાં પાંચ રજવાડાં સ્થાપિત કરી લીધાં હતાં. બાકીનો વિસ્તાર મુસલમાનોના કબજામાં હતો. જો કે, હવે ઈસાઈ શાસકો આપસમાં લડવા લાગ્યા હતા અને તેમની એકતા તૂટી ગઈ હતી, જેના કારણે તેઓ વધુ વિસ્તાર જીતી શકતા ન હતા. સાથે સાથે, મુસલમાનોમાં પણ કોઈ શક્તિશાળી શાસક ન હતો કે જે ઈસાઈઓને લડત આપીને તેમને તેમના રજવાડાઓમાંથી ખદેડી શકે.

બીજી ક્રૂસેડ : ઈ.સ. ૧૧૪૪ - ૧૧૫૫

ઈમાદુદ્દીન ઝંગી :

બારમી સદીના મધ્યમાં એક શક્તિશાળી મુસલમાન શાસક ઈમાદુદ્દીન ઝંગી મોસૂલમાંથી ઉભર્યો. તેણે મુસલમાનો વતીથી લડત આપવાનું શરૂ કર્યું, અને ઈસાઈઓ સામે જિહાદની ચળવળ શરૂ કરી. ઈ.સ. ૧૧૪૪માં તેણે આર્મેનિયા ઉપર ચડાઈ કરી અને થોડાક સમય માટે ઘેરાવ કરીને 'ઈડેસા' શહેર જીતી લીધું.

નૂરુદ્દીન ઝંગી :

ઈમાદુદ્દીન પછી તેનો દીકરો નૂરુદ્દીન સત્તા ઉપર આવ્યો. તે મુસલમાનો માટે લડવા માટે તેના પિતા કરતાં પણ વધારે દ્રઢનિશ્ચયી હતો. તેના પિતાના મૃત્યુ પછી ઈડેસાને ઈસાઈઓએ પાછું જીતી લીધેલું. નૂરુદ્દીન પોતાની ફોજ લઈને આર્મેનિયા પહોંચ્યો અને ઈડેસાને પાછું જીતી લીધું.

ઈડેસા હારી જવાના સમાચાર યુરોપમાં ફેલાયા એટલે ત્યાંના લોકો ઘણા ચિંતિત થઈ ગયા. પોપ યુજીન ત્રીજાએ ફરી એક વાર ક્રૂસેડનો નારો બુલંદ કર્યો. બીજી ક્રૂસેડમાં સરદારી કરી ફ્રાન્સના લુઈસ સાતમાએ તથા જર્મનીના કોનરેડ ત્રીજાએ. જો કે, કોનરેડના લશ્કરનો એક મોટો ભાગ એશિયા માઈનોરમાં પરાજિત થઈ ગયો, અને લુઈસનું લશ્કર એન્ટિયોખ પાસે નૂરુદ્દીનના લશ્કર સાથે લડી રહ્યું હતું ત્યારે 'એડમસ' નદીને પાર કરતાં કરતાં તેનું દમન કરી દેવામાં આવ્યું, જેના કારણે એન્ટિયોખના રજવાડાના એક ભાગ ઉપર નૂરુદ્દીન ઝંગીનો કબજો થઈ ગયો.

દમિશ્કનો ઘેરાવ :

બીજી ક્રૂસેડ ઈડેસાને જીતી લેવા માટે કરવામાં આવી હતી. એશિયા માઈનોર અને એન્ટિયોખમાં ક્રૂસેડરોની હારના કારણે તેમણે હવે પોતાની યોજના બદલી નાખી,

અને ઈસા જવાને બદલે તેઓ જેરુસલેમ પહોંચી ગયા. જેરુસલેમમાંથી મદદ મેળવી લીધા પછી ક્રૂસેડરોએ મુસલમાનોનું ધ્યાન હટાવવા માટે દમિશ્ક ઉપર હુમલો કરવાનો ફેસલો કર્યો.

તેમણે દમિશ્ક શહેરને ઘેરી લીધું. થોડા સમય સુધી ઘેરાવ ચાલ્યો, પરંતુ દમિશ્કના લોકો નૂરુદ્દીન અંગીને મદદ માગતો સંદેશો પહોંચાડવામાં સફળ થઈ ગયા. તરત ને તરત નૂરુદ્દીન અંગી પોતાનું લશ્કર લઈને દમિશ્ક તરફ નીકળી પડ્યો. નૂરુદ્દીન આવી રહ્યો છે તેવી વાત સાંભળીને ક્રૂસેડરોમાં આંતરિક મતભેદ ઊભો થઈ ગયો. અંતમાં, તેમણે ઘેરાવ છોડી દીધો અને દમિશ્કથી દૂર ચાલ્યા ગયા. આવી રીતે દમિશ્ક પાછું મુસલમાનોના કબજામાં આવી ગયું.

બીજી ક્રૂસેડનાં પરિણામ :

નૂરુદ્દીન અંગીએ દમિશ્કને જીતી લીધું તે પછી મુસલમાનો રાજકીય રીતે શક્તિશાળી થવા લાગ્યા. ઈસાઈઓને અપેક્ષા હતી કે જો તેઓ દમિશ્કને જીતી લેશે તો તેમને આગળના વિસ્તારોને જીતવા માટે એક મજબૂત મથક મળી જશે. પોતાની આ વ્યૂહરચનામાં તેઓ અસફળ રહ્યા હતા. બીજી બાજુ, નૂરુદ્દીન અંગીના શાસન હેઠળ ઈસાઈ વિસ્તારોની બિલકુલ પાડોશમાં એક શક્તિશાળી મુસ્લિમ રાષ્ટ્ર સ્થાપિત થયું.

ઈસાઈઓમાં આપસી મતભેદ પેદા થયો અને આપસમાં લડવા ઝઘડવા લાગ્યા.

ત્રીજી ક્રૂસેડ : ઈ.સ. ૧૧૮૭ - ૧૧૮૨

સલાહુદ્દીનનો ઉદય :

બીજી ક્રૂસેડ પછી એક પેઢી સુધી પરિસ્થિતિ શાંતિપૂર્ણ રહી. બારમી સદીના ૭૦ના દાયકામાં મિસ્રમાં સલાહુદ્દીન અય્યૂબીનો ઉદય થયો. ઈ.સ. ૧૧૭૧માં તેણે મિસ્રની ફાતમી ખિલાફતને હરાવી, અને ૧૧૭૪ સુધી તેણે દમિસ્ક ઉપર પણ કબજો કરી લીધો.

જેરુસલેમની પડતી :

આ સમય દરમિયાન જેરુસલેમનું રજવાડું ખૂબ જ મુશ્કેલીમાં મૂકાઈ ગયું હતું. જેરુસલેમની અરાજકતાનો ફાયદો ઉઠાવીને ઈ.સ. ૧૧૮૭માં સલાહુદ્દીન પોતાની ફોજ લઈને ત્યાં પહોંચી ગયો. 'હિત્તીન' નામની જગ્યાએ, કે જે ગેલિલી સમુદ્રના તટ પર હતી, ત્યાં એક યુધ્ધ લડવામાં આવ્યું. આ જગ્યાએ વીસ હજારના ઈસાઈ લશ્કરનું દમન થયું, અને મુસલમાનોએ જેરુસલેમને પાછું જીતી લીધું.

જેરુસલેમની હાર ઈસાઈઓ માટે એક ખૂબ જ મોટું નુકસાન હતું એટલે પોપે ફરી એક વાર ક્રૂસેડનો નારો બુલંદ કર્યો. આ ક્રૂસેડમાં સરદારી કરી ઈંગ્લેન્ડના રાજા રિચર્ડ, જર્મનીના રાજા બાર્બરુસાએ, અને ફ્રાન્સના રાજા ફિલિપે. બાર્બરુસા જમીનના રસ્તે ચડાઈ કરતો આવ્યો, એટલે એક નદી પાર કરતાં કરતાં ડૂબી ગયો. રિચર્ડ અને ફિલિપની સરદારીમાં ક્રૂસેડરો સમુદ્રના રસ્તે આવ્યા. આ ક્રૂસેડ આક્રા બંદરના ઘેરાવથી શરૂ થઈ. ક્રૂસેડરોએ આક્રા જીતી લીધું, અને તે પછી તેઓ જાફા અને એસ્કલોન તરફ આગળ વધ્યા અને તે બન્નેને પણ જીતી લીધાં. ત્યાંથી રિચર્ડની સરદારીમાં ક્રૂસેડરો જેરુસલેમ તરફ આગળ વધ્યા.

જેરુસલેમની બહાર જે યુધ્ધ થયું, તેમાં ક્રૂસેડરોને ભારે પરાજયનો સામનો કરવો પડ્યો. જેના કારણે સલાહુદ્દીને જાફા અને એસ્કલોન પાછાં જીતી લીધાં. ક્રૂસેડરોને આક્રા તરફ પીછેહઠ કરવી પડી, જ્યાં રિચર્ડ બીમાર થઈ ગયો, અને તેને મુસલમાનો સાથે સુલેહ કરવાની ફરજ પડી. ઈ.સ. ૧૧૮૨ના નવેમ્બરમાં સુલેહ થઈ ગઈ. સુલેહની શરતો મુજબ મુસલમાનો પાસે જેરુસલેમ રહ્યું, પરંતુ ઈસાઈઓને ત્યાં ઝિયારત કરવાની પૂરેપૂરી છૂટ હતી.

ત્રીજી ક્રૂસેડનાં પરિણામ :

ત્રીજી ક્રૂસેડના અંતે ઈસાઈઓને નિષ્ફળતા મળી. ક્રૂસેડનો હેતુ જેરુસલેમ ઉપર કબજો કરવાનો હતો, પરંતુ તે પૂરો ન થયો. ક્રૂસેડરો મુસલમાનોને જેરુસલેમથી હટાવી શક્યા નહીં. આ ક્રૂસેડના કારણે મોટા પ્રમાણમાં જનહાનિ પણ થઈ. આટલી બધી દુશ્મનાવટ છતાંય આ ક્રૂસેડ દરમિયાન મોટા પ્રમાણમાં મુસલમાનો અને ઈસાઈઓ વચ્ચે સૌહાર્દપૂર્ણ આપલે પણ થઈ. આ ક્રૂસેડમાં સલાહુદ્દીન ઈસ્લામના નાયક તરીકે ઉભરી આવ્યો.

સબક 7 : યુરોપને ઇસ્લામનું ઋણ

મધ્યકાલીન યુગમાં બૌદ્ધિક દુનિયામાં મુસલમાનો મોખરે હતા. ઇસ્લમ અને શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં તેઓ સૌથી આગળ હતા. તે પછી જ્યારે યુરોપ શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં આગળ વધ્યું ત્યારે તેણે બધું ઇસ્લમ ઇસ્લામ પાસેથી મેળવ્યું.

ઇસ્લમાં મુસલમાનોનું યોગદાન :

ઇસ્લમાં, એટલે કે વિજ્ઞાનમાં મુસલમાનોનું બેવડું યોગદાન હતું. તેમણે આખી દુનિયાના ઇસ્લમને અરબી ભાષામાં અનુવાદિત કરીને સુરક્ષિત કરી લીધું હતું, અને સાથે સાથે તેમણે પોતાનું મૌલિક યોગદાન પણ આપ્યું હતું. ઇસ્લામે મધ્યકાલીન યુગમાં મહાન વૈજ્ઞાનિકો, મહાન ઔષધશાસ્ત્રીઓ, મહાન ફિલોસોફરો, મહાન ભૂગોળશાસ્ત્રીઓ અને મહાન ઇતિહાસકારો પેદા કર્યા, જેનાં ઉદાહરણ છે : જાબિર, જહીઝ અને બૈતર વિજ્ઞાનમાં, તથા ઉમર ખય્યામ અને નસીરુદ્દીન તૂસી ગણિત અને ખગોળશાસ્ત્રમાં.

મધ્યકાલીન યુગની ઇસ્લામી દેશોની યુનિવર્સિટીઓ શિક્ષણના મહાન કેન્દ્રો તરીકે ગણવામાં આવતી હતી. આ યુનિવર્સિટીઓમાં, ખાસ કરીને સ્પેનની યુનિવર્સિટીઓમાં યુરોપના વિદ્વાનો પણ શિક્ષણ પામતા હતા.

ભૂગોળ :

ભૂગોળના શિક્ષણની શરૂઆત રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતે કરી. કુરઆને મજીદે લુકમ કર્યો કે, "દુનિયાનું ભ્રમણ કરો અને અલ્લાહની નિશાનીઓ જુઓ." આ લુકમના કારણે મુસલમાનોમાં ભૂગોળના શિક્ષણને વેગ મળ્યો. ખરેખર, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાની મુસાફરીઓ દરમિયાન હકીકતોનું જે અવલોકન કર્યું તે ભૂગોળશાસ્ત્રને લાભદાયી થનારું છે.

ઇતિહાસ :

કુરઆને મજીદે ઇતિહાસનો એક નવો જ દ્રષ્ટિકોણ પ્રસ્તુત કર્યો. કુરઆને બતાવ્યું કે, "ઇતિહાસ ખરેખર તો અલ્લાહની નિશાની છે, અને મોમિનોને જોઈએ કે ઇતિહાસનો અભ્યાસ કરીને ગુજરી ગયેલી કોમો વિષે જાણે." શરૂઆતથી જ મુસલમાનોએ ઇતિહાસની ખૂબ જ સારી સમજ કેળવી લીધી હતી, અને જેમ જેમ તેઓ રાજકીય રીતે શક્તિશાળી થતા ગયા અને પોતે ઇતિહાસ રચવા લાગ્યા, તેમ તેમ ઇતિહાસના વિષયને તેમણે ખૂબ જ વૈજ્ઞાનિક ઢબે પ્રસ્તુત કર્યો.

ફિલોસોફી (તત્ત્વજ્ઞાન) :

ઇસ્લામે મનુષ્યના વિચારોમાં ક્રાંતિ પેદા કરી, જેના લીધે આજે કુરઆને મજીદમાં તથા

હદીસમાં ઘણી બધી હકીકતો એવી મળી આવે છે કે જેમના આધારે ફિલોસોફી પ્રસ્તુત કરી શકાય. રસૂલલ્લાહ (સ.) હંમેશાં લોકોને પ્રોત્સાહન આપતા હતા કે તેઓ પોતાની બુદ્ધિ વડે પોતાની આજુબાજુ રહેલી વસ્તુઓને સમજે.

વિજ્ઞાન :

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

(પારા-૪, સૂરા આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત-૧૮૦)

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي

الْأَبْصَارِ

(ખરેખર આસમાનો અને જમીનના સર્જનમાં, અને રાત અને દિવસના

વિરોધાભાસમાં, અવશ્ય આયતો રહેલી છે બુદ્ધિશાળીઓ માટે.)

કુરઆને મજીદની આવી આયતોએ મુસલમાનોની જિજ્ઞાસામાં વધારો કર્યો. મધ્યકાલીન યુગમાં વિજ્ઞાનની અંદર મુસલમાનો સૌથી આગળ હતા. ભૌતિકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર, વનસ્પતિશાસ્ત્ર, જીવશાસ્ત્રની સાથે સાથે ઘણા બધા વૈજ્ઞાનિક આવિષ્કારો, જેવા કે, હોકાયંત્ર, ટેલિસ્કોપ, વગેરે, તે સમયના મુસલમાનોએ દુનિયાને આપ્યા.

ખગોળશાસ્ત્ર :

ઈસ્લામમાં અલ્લાહને, આખી દુનિયાના તથા આખી કાએનાતના શાસક તરીકે સ્વીકારવામાં આવે છે. આ અકીદાના કારણે મુસલમાનોમાં ખગોળશાસ્ત્ર પ્રત્યે રુચિ જાગી. રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ચાંદના બે ટુકડા કરવાનો મોઅજિઝો દેખાડ્યો, તે પછી મુસલમાનોમાં અવકાશને લગતી જાણકારી મેળવવાની ઈચ્છાનો જન્મ થયો.

ઔષધશાસ્ત્ર :

ઔષધશાસ્ત્રની શરૂઆત રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતે કરી. ઈસ્લામે લોકોને સ્વચ્છતાનું મહત્ત્વ શિખવાડ્યું. કુરઆને મજીદમાં ઘણી બધી બાબતો એવી છે કે જેમને આરોગ્યશાસ્ત્રનો પાયો માની શકાય. રસૂલલ્લાહ (સ.) ફરમાવતા હતા કે, "બીમાર માણસના ખબરઅંતર પૂછવા તે તકવાની નિશાની છે." આવી રીતે મુસલમાનોમાં ઔષધશાસ્ત્રને પ્રોત્સાહન, દીની વાજિબાત તરીકે આપવામાં આવ્યું.

રસૂલલ્લાહ (સ.)ને પોતાને ઔષધશાસ્ત્રનું ઈલ્મ હતું. ઔષધશાસ્ત્રને લગતી રસૂલલ્લાહ (સ.)ની ઘણી બધી હિદાયતોનું સંકલન 'તિબ્બે નબવી' નામની કિતાબમાં કરવામાં આવ્યું છે.

ગણિત :

ઈસ્લામના પાયામાં ક્યામતનો અકીદો રહેલો છે. ઈસ્લામે મુસલમાનોને પ્રોત્સાહન આપ્યું કે તમારાં નામો ચીવટપૂર્વક લખો. ઈસ્લામે લોકોને તોહીદનો અકીદો એવી રીતે શિખવાડ્યો કે જે મખ્લૂકની અનેકતામાંથી પણ જણાઈ આવે. આ અકીદાના કારણે મુસલમાનોમાં ગણિત પ્રત્યે રુચિ પેદા થઈ.

ઈસ્લામ અને તિજરત :

કુરઆને મજીદે તિજરતને મુસ્તહબ કાર્યોમાં ગણાવી છે. રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતે પણ તિજરત કરી હતી. જેમ જેમ, ઈસ્લામી સામ્રાજ્ય મોટું થતું ગયું તેમ તેમ, તિજરતના નવા રસ્તા ખૂલતા ગયા. પાડોશી રાષ્ટ્રો ઉપર જીત મેળવ્યા પછી મુસલમાનો પાસે વધુ દોલત આવી. આ દોલતને તિજરતમાં નિવેષ કરવામાં આવી. સામ્રાજ્ય મોટું થતું ગયું તેમ તેમ, નવાં શહેરો આબાદ થતાં ગયાં. આ શહેરો મહત્ત્વનાં તિજરતી કેન્દ્રો બની ગયાં.

ઈસ્લામી શાસનની તિજરતી ગતિવિધિઓ :

ઈસ્લામી શાસને પોતે પણ મોટા પાયા ઉપર તિજરતી ગતિવિધિઓ શરૂ કરી દીધી. તિજરતી કાફલાઓ માટે રસ્તાઓ સુધારવામાં આવ્યા, ઠેર ઠેર વિસામાનાં સ્થળો

વિકસિત કરવામાં આવ્યાં, માલને બેરોકટોક સામ્રાજ્યના એક વિસ્તારથી બીજા વિસ્તાર સુધી લઈ જવામાં આવતો હતો, અને આખા સામ્રાજ્યમાં તિજરત ઉપર કોઈ આંતરિક કસેરા ન હતા. ઈસ્લામી રાષ્ટ્રમાં શહેરોની અંદર માલથી ભરપૂર બજારો હતાં, અને રાષ્ટ્રના કાયદા એવા હતા કે બજારવસ્તુની કિંમતોમાં સ્થિરતા રહેતી હતી.

મુસ્લિમ રાષ્ટ્રોએ ગેરમુસ્લિમ રાષ્ટ્રો જોડે તિજરતી કરારો કર્યા જેના કારણે મુસ્લિમ તાજિરોનું આખી દુનિયામાં વર્ચસ્વ થઈ ગયું. મધ્ય એશિયાથી લઈને ચાઈના સુધી એક રસ્તો વિકસાવવામાં આવ્યો કે જેને 'સિલ્ક રૂટ' તરીકે ઓળખવામાં આવતો હતો. એક અન્ય રસ્તો રશિયા સુધી પહોંચતો હતો. ત્રીજો રસ્તો ઈસ્ટબુલ તથા પૂર્વીય યુરોપ સુધી જતો હતો. એક રસ્તો અફઘાનિસ્તાન અને ભારતને જોડતો હતો. એક રસ્તો મિસ્ર દેશને સૂદાનથી જોડતો હતો. એક રસ્તો મોરોકોથી ઘાના તથા પશ્ચિમી આફ્રિકાના બીજા દેશો સુધી જતો હતો. સ્પેનમાંથી એક રસ્તો ફ્રાન્સ સુધી જતો હતો અને 'ડન્યૂબે વેલી'ના રાષ્ટ્રોને જોડતો હતો. આ બધા રસ્તાઓ ઉપર તિજરતી કાફલાઓની અવરજવર રહેતી હતી.

સમુદ્રી માર્ગ :

'ભૂમધ્ય (મેડિટેરેનિયન) સમુદ્ર'ની ત્રણ દિશાઓમાં મુસ્લિમ રાષ્ટ્રો હતાં - સીરિયા,

આફ્રિકા અને સ્પેન. મુસ્લિમ તાજિરો ચાઈના, કોરિયા તથા જાપાન સુધી પણ સમુદ્રી માર્ગે જતા હતા.

તેમણે ચાઈનાની અંદર કેન્ટનમાં એક કોલોની વસાવી હતી. દસમી સદી ઈસવીમાં મુંબઈ પાસે એક અરબ કોલોનીની સ્થાપના થઈ. આફ્રિકાના પૂર્વીય તટ ઉપર મુસ્લિમ તાજિરોની કોલોનીઓ હતી, અને તેમના તિજરતી સંબંધ મેડાગાસ્કાર અને જંજીબાર સુધી હતાં.

આયાત / નિકાસ :

મધ્યકાલીન યુગમાં મુસ્લિમ દેશો ઔદ્યોગિક અને ઉત્પાદનના ક્ષેત્રોમાં સૌથી આગળ હતા. આ બધા દેશોમાં કાગળ, કાપડ, સિલ્ક, કાચ, ગાલીચા, પડદા, હસ્તકલાની વસ્તુઓ, ચામડાની વસ્તુઓ, વગેરેનું ઉત્પાદન થતું હતું. આ બધી વસ્તુઓને પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં આવેલા દેશોમાં નિકાસ કરવામાં આવતી હતી. મુસ્લિમ તાજિરો ચાઈના પાસેથી સિલ્ક ખરીદતા હતા, અને ભારત પાસેથી ગરમ મસાલા ખરીદતા હતા. તેઓ ચામડું અને લાકડું યુરોપથી આયાત કરતા હતા, અને સાથે સાથે ગુલામો પણ યુરોપથી લાવતા હતા. જો કે, આ બધું મધ્ય એશિયા અને આફ્રિકાથી પણ આયાત કરવામાં આવતું હતું.

મુસ્લિમ દેશોમાં તાજિરોને સામાજિક દ્રષ્ટિએ ખૂબ જ સન્માનનીય ગણવામાં આવતા હતા. તેમના સંપર્ક આંતરરાષ્ટ્રીય હતા અને તેમને વિદેશી અદાલતોમાં પણ સન્માનની નજરથી જોવામાં આવતા હતા. તેઓ આખી દુનિયામાં પોતાની ઈમાનદારીના કારણે જાણીતા હતા.

શિક્ષણ :

મધ્યકાલીન યુગમાં મુસલમાનો આખી દુનિયાના સૌથી વધારે વિકાસ પામેલા લોકો હતા. તે સમયે યુરોપમાં એ હાલત હતી કે બાદશાહોને પણ લખતાંવાંચતાં આવડતું ન હતું. તેની સામે મુસ્લિમ દેશોમાં સામાન્ય લોકોને પણ લખતાંવાંચતાં આવડતું હતું. આખા ઈસ્લામી સામ્રાજ્ય ઠેર ઠેર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તથા પુસ્તકાલયો જોવા મળતાં હતાં. ઈલ્મની આ ભૂખ, તે પછી ગેરમુસ્લિમ દેશોમાં પણ ફેલાઈ. ત્યાં પણ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને અને પુસ્તકાલયોને સ્થાપવામાં આવ્યાં.

સબક 8 : ઈસ્લામ અને તલવાર

જ્યારે મુસલમાનોએ પાડોશી રાષ્ટ્રોને સર કરવાનું બીડું ઝડપ્યું, તો તેમની સામે ફારસ દેશ તથા બાયઝેન્ટાઈન જેવા મજબૂત રાષ્ટ્રો હતાં. તલવાર આવા મજબૂત રાષ્ટ્રોએ ચલાવવાની શરૂ કરી હતી, રણપ્રદેશમાં સાદાઈથી જીવતા અરબ લોકોએ શરૂઆત નહોતી કરી. જ્યારે મુસલમાનોએ ગેરમુસ્લિમો સામે જીત મેળવી તો તે જીત મુસલમાનોના ઈમાનના કારણે હતી, તલવારના કારણે ન હતી. આવા મજબૂત દેશના લોકોએ કોઈ પણ દબાણ વગર ઈસ્લામને પોતાનો દીન બનાવી લીધો. મુસલમાનોએ તો આ લોકો સામે બે વિકલ્પ મૂકેલા હતા, ઈમાન લાવવાનો વિકલ્પ, અથવા તો જાઝિયાવેરો આપવાનો વિકલ્પ. જે જાઝિયાવેરો ઈસ્લામી રાષ્ટ્ર તેમનાથી વસૂલવાનો હતો, તે બિલકુલ વાજબી પ્રમાણમાં હતો, અને વધારે ન હતો. જો આ લોકો જાઝિયાવેરો ચૂકવવા તૈયાર થઈ જાત તો તેમને મુસલમાન થઈ જવાનું કોઈ દબાણ ન હતું.

જ્યારે મુસલમાનોએ સીરિયા ઉપર જીત મેળવી તો ત્યાંના ઈસાઈઓ પાસે પાડોશના ઈસાઈ રાષ્ટ્રો તરફ હિજરત કરી જવાનો વિકલ્પ પણ હતો, પરંતુ તેમણે સીરિયામાં જ રહેવાનું પસંદ કર્યું. આ વાત બતાવે છે કે ઈસ્લામ હેઠળ તેમને મુસલમાન થઈ જવાનું કોઈ દબાણ ન હતું. આવી જ રીતે મિસ્ર દેશ ઉપર જીત મેળવી લીધા પછી

મુસલમાનોએ ત્યાં સ્થાનિક લોકોને પોતાના મઝહબ ઉપર અમલ કરવાની પૂરી છૂટ આપેલી હતી. હકીકત તો એ છે કે આ બધા નવા વિસ્તારના લોકો ઈસ્લામે તેમના વિસ્તાર ઉપર જીત મેળવી લીધા પછી પણ એક સદી કરતાં વધારે સમય સુધી પોતાના જ મઝહબ ઉપર હતા અને ધીમે ધીમે સ્વેચ્છાએ મુસલમાન થયા. જો ઈસ્લામ તલવારના જોરે ફેલાયો હોત તો જેવાં નવાં રાષ્ટ્રોને મુસલમાનોએ જીતી લીધાં કે તરત જ તેમના લોકોમાં ધર્મપરિવર્તન દેખાવું જોઈતું હતું, પરંતુ આવું નથી.

સ્પેનમાં ઈસ્લામ :

મુસલમાનોએ સ્પેન ઉપર અનેક સદીઓ સુધી રાજ્ય કર્યું. જો ત્યાં મુસલમાનોએ તલવારના જોરે ધર્મપરિવર્તન કરાવ્યું હોત તો આખું ને આખું સ્પેન મુસલમાન થઈ ચૂક્યું હોત, પરંતુ હકીકત આવી નથી. તેનાથી વધુ એ કે મુસલમાનોને અંતે સ્પેનમાંથી બહાર ખદેડી મૂકવામાં આવ્યા. જો સ્પેનમાં તેમણે તલવારના જોરે ઈસ્લામ ફેલાવ્યો હોત, તો મુસલમાનોને ત્યાંથી કોઈ ખદેડી જ ન શકત.

રશિયામાં ઈસ્લામ :

બે સદી કરતાં વધારે સમય સુધી મુસલમાનો રશિયામાં સત્તા ઉપર રહ્યા. જો તેમણે ત્યાં તલવાર વડે ઈસ્લામને ફેલાવ્યો હોત તો આજે ત્યાં એક પણ ગેરમુસ્લિમ ન દેખાતો

હોત. મુસલમાનોએ સ્પેનની જેમ રશિયા દેશ પણ હાથથી ગુમાવ્યો એ વાત બતાવે છે કે ત્યાં તલવારના જોરે ઈસ્લામનો પ્રચાર થયો જ ન હતો.

પૂર્વીય યુરોપમાં ઈસ્લામ :

એક સદી કરતાં વધુ સમય સુધી ઉસ્માની તુર્કો (Ottoman Turks)એ યુરોપના પૂર્વના ભાગ ઉપર રાજ્ય કર્યું. જો મુસલમાનોએ ત્યાં તલવાર ચલાવી હોત તો આજે આ વિસ્તારમાં એક પણ ઈસાઈ ન હોત.

ગેરમુસ્લિમ શાસકોના રાજ્યમાં ઈસ્લામની તબ્લીગ :

ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે મુસલમાનોને ઘણા બધા વિસ્તારોમાંથી પીછેહઠ કરવી પડી. જો ઈસ્લામને તલવારના જોરે ફેલાવામાં આવ્યો હોત, તો જેવી મુસલમાનોએ તે વિસ્તારોથી પીછેહઠ કરી કે તરત જ તે વિસ્તારના સ્થાનિક મુસલમાનો પાછા પોતાના જૂના મઝહબ ઉપર ચાલ્યા જવા જોઈતા હતા, પરંતુ આવું ક્યારેય પણ ન બન્યું. આ વાત બતાવે છે કે ઈસ્લામ એટલા માટે ફેલાયો કે લોકોને તેની અંદર ચક્રીન હતું, એટલા માટે નહીં કે લોકો ઉપર ધર્મપરિવર્તનની બળજબરી હતી.

મંગોલ લોકોનું ઈમાન લાવવું :

જ્યારે મંગોલ લોકોએ અબ્બાસી ખિલાફતનો અંત લાવી દીધો અને મુસલમાન રાષ્ટ્રો ઉપર કબજો કરી લીધો, તો તલવાર મંગોલ લોકોના હાથમાં હતી અને મુસલમાનોના માથે લટકી રહી હતી. ઈસાઈઓએ પૂરી કોશિશ કરી કે મંગોલ લોકોને ઈસાઈ બનાવી નાખે, પરંતુ તેઓ સફળ ન થયા, અને મંગોલોએ સ્વેચ્છાએ ઈસ્લામને કબૂલ કર્યો. તેમનો મૂળ હેતુ ઈસ્લામને બરબાદ કરી દેવાનો હતો, પરંતુ બન્યું એવું કે તેઓ પોતે જ મુસલમાન થઈ ગયા. આ વાત બતાવે છે કે તેમણે કોઈ પણ દબાણ વગર ઈસ્લામને કબૂલ કર્યો હતો, કારણ કે કોઈ પણ તેમની ઉપર દબાણ લાવી શકે એવી પરિસ્થિતિ જ ન હતી. તેઓ મુસલમાન એટલા માટે થયા કે તેમને ખબર પડી ગઈ હતી કે ઈસ્લામ સાચો દીન છે.

ઈન્ડોનેશિયા અને મલેશિયામાં ઈસ્લામ :

આ વિસ્તારમાં ક્યારેય પણ મુસલમાનો સત્તા ઉપર આવ્યા જ નથી. અહીં ઈસ્લામની તબ્લીગ મુસલમાન તાજિરો અને પીરોએ કરી.

સબક 9 : ઇતિહાસમાં ઇસ્લામની ભૂમિકા

કુરઆને મજીદ ઇતિહાસની કિતાબ નથી, પરંતુ તેમાં ઘણી બધી ઐતિહાસિક ઘટનાઓનો ઉલ્લેખ છે, અને મુસલમાનો ઉપર ફરજ છે કે ઇતિહાસથી સબક લે. કુરઆને મજીદના પહેલા સૂરા, સૂરા ફાતેહામાં આપણને હુકમ કરવામાં આવે છે કે આપણે અલ્લાહ પાસે દુઆ માગીએ કે, "તું અમને સતત સીધો રસ્તો બતાવતો રહે, એમનો રસ્તો નહીં, કે જેમના ઉપર તારો ગઝબ નાઝિલ થયો." કુરઆને મજીદમાં ઘણી બધી પ્રાચીન કોમોનો ઉલ્લેખ છે કે જે ગુમરાહ થઈ ગઈ, અને અલ્લાહે જેમને સજા કરી. આપણને કુરઆને મજીદ એ પણ કહે છે કે રસૂલલ્લાહ ખાતમુન્નબીયીન છે અને તેમના પછી કોઈ પણ નબી નહીં આવે. આ વાત સૂચવે છે કે ઇસ્લામના આગમનની સાથે સાથે માનવજાત પોતાની પરિપક્વતા સુધી પહોંચી ચૂકી છે એટલે હવે પછી માનવજાતને કોઈ અન્ય નબીની જરૂર નહીં પડે. જેનો અર્થ એ થાય છે કે ઇસ્લામની સાથે સાથે જ ઇતિહાસનો ઉદય થયો છે. ઇસ્લામ પહેલાં થઈ ચૂકેલા બધા કિસ્સાઓ, કે જે બીજી કિતાબોમાં જોવા મળે છે, તે તો શક્ય છે કે દંતકથા જ હોય. ઇસ્લામના પછી જે ઇતિહાસ લખાયો તે જ સચોટ ઇતિહાસ છે.

ઇસ્લામનો હુકમ એ છે કે લોકો અલ્લાહને જ પોતાનો બાદશાહ માને, અને તેના

અલકામ પ્રમાણે અમલ કરે. ઈસ્લામના દ્રષ્ટિકોણ પ્રમાણે ઇતિહાસમાં જે કાંઈ થાય છે તે અલ્લાહની મરજીનું પ્રતિબિંબ છે.

આખેરતમાં લોકોને જે સજા અલ્લાહ કરવાનો છે, તેના સિવાય પણ અલ્લાહ લોકોને તેમના ગુનાઓ બદલ આ દુનિયામાં પણ સજા કરે છે. અલ્લાહની સજા કુદરતી આફતોના સ્વરૂપમાં પણ હોઈ શકે, જેવી કે પૂર આવવું, આગ લાગવી, દુષ્કાળ, રોગચાળો, ધરતીકંપ થવો, વગેરે, અને અલ્લાહ લોકોના એક જૂથ વડે પણ બીજા જૂથને સજા કરી શકે છે. સજા કરતાં પહેલાં અલ્લાહ લોકોને સુધરી જવા માટે અને સીધા રસ્તા ઉપર પાછા આવી જવા માટે પુરતો સમય આપે છે, પરંતુ જ્યારે લોકો ખોટા રસ્તા ઉપર ચાલતા રહેવાની જીદ પકડે છે, ત્યારે તેઓ અલ્લાહના અઝાબથી બચી શકતા નથી.

ઈસ્લામી તારીખની ઘણી બધી ઘટનાઓ એ વાત સૂચવે છે કે જ્યારે પણ ઇતિહાસ રચાય છે ત્યારે અલ્લાહની કુદરત જ કાર્યરત હોય છે. દા.ત., કોઈ પણ કલ્પના કરી શકતું ન હતું કે એક દિવસ એવો આવશે કે જ્યારે રણપ્રદેશમાં રહેવાવાળા અરબ લોકો ફારસ દેશ તથા બાયઝેન્ટાઈનની શક્તિશાળી સત્તાઓને હરાવી દેશે. જ્યારે બગદાદને જીતી લેવામાં આવ્યું ત્યારે અબ્બાસી ખલીફાને મંગોલ ઘોડાઓના પગની

ખરીઓ વડે કચડી નાખવામાં આવ્યો હતો. કોણ જાણતું હતું કે પાછળથી આવા જાલિમ મંગોલ લોકો પણ મુસલમાન થઈ જવાના છે ? જ્યારે બની ઉમય્યાના શાસકો સ્પેન ઉપર શાસન કરતા હતા, તો કોને ખબર હતી કે આઠસો વર્ષ પછી મુસલમાનોને સ્પેનમાંથી ખદેડી દેવામાં આવશે ? કોને ખબર હતી કે તુર્ક લોકો ઇતિહાસના સૌથી મોટા સામ્રાજ્યોમાંથી એક ગણાતા સામ્રાજ્યની રચના કરશે ? દેખીતી વાત છે કે આવા ઇતિહાસ પાછળ અલ્લાહની કુદરત રહેલી છે કે જે ઇતિહાસને પોતાની દિશા આપી રહી છે. અલ્લાહની કુદરતની કલ્પના વગર ઇતિહાસનો અભ્યાસ કરવો વ્યર્થ છે.

પશ્ચિમી ઇતિહાસકાર, કારણ અને અસરના નિયમ અનુસાર ઇતિહાસની ઘટનાઓનું અર્થઘટન કરે છે, તો મુસલમાન મુઅર્રિખ (ઇતિહાસકાર) અલ્લાહની મરજીને ધ્યાનમાં રાખીને ઇતિહાસનું અર્થઘટન કરે છે, જેનો અર્થ એ થાય છે કે ધર્મનિરપેક્ષ ઇતિહાસના કેન્દ્રમાં મનુષ્ય છે, જ્યારે કે ઇસ્લામી તારીખના કેન્દ્રમાં અલ્લાહની કુદરત છે.

સબક 10 : હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 1

પરિચય :

હઝરત યૂસુફ (અ.) હઝરત યાકૂબ (અ.)ના બેટા હતા. કુરઆને મજીદમાં હઝરત યૂસુફ (અ.)નો કિસ્સો એક સુંદર પ્રકરણની અંદર વર્ણવવામાં આવ્યો છે, તે પ્રકરણનું નામ ‘સૂરા યૂસુફ’ છે. હઝરત યૂસુફ (અ.)ના અગિયાર ભાઈ હતા. હઝરત યૂસુફ (અ.) બધા ભાઈઓમાં સૌથી નાના અને સૌથી નેક અને સારા અખ્લાકવાળા હતા. તેમના વાલિદ તેમની સાથે ખૂબ જ મોહબ્બત કરતા હતા.

એક વખત, હઝરત યૂસુફ (અ.)ને સપનું આવ્યું કે અગિયાર સિતારા તેમજ સૂરજ અને ચાંદ તેમને સજ્જદો કરી રહ્યા છે. તેમણે આ સપના વિષે તેમના વાલિદને વાત કરી, તો હઝરત યાકૂબ (અ.) જાણી ગયા કે આ સપનું તેમના બેટાની તકદીરમાં જે મહાનતા લખેલી છે, તેની ભવિષ્યવાણી કરી રહ્યું છે. હઝરત યાકૂબ (અ.)એ તેમને કહ્યું કે આ વાત તમે તમારા ભાઈઓને કહેતા નહીં.

હઝરત યૂસુફ (અ.) તેમના વાલિદને વહાલા હતા એ વાતથી તેમના ભાઈઓને ઈર્ષા થતી હતી. તેઓ હઝરત યૂસુફ (અ.)થી છુટકારો પામવાની યોજના બનાવતા રહેતા

હતા. જ્યારે પણ તેઓ બકરીઓને ચરાવવા લઈ જતા હતા ત્યારે તેઓ પોતાના વાલિદ પાસે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને પણ સાથે લઈ જવાની રજા માગતા હતા. હઝરત યાકૂબ (અ.) હંમેશાં ઈન્કાર કરી દેતા હતા, અને ફરમાવતા હતા કે યૂસુફ (અ.) ઘણા નાના છે. જ્યારે હઝરત યૂસુફ (અ.) સોળ વર્ષના થયા તો તેમના ભાઈઓએ પોતાના વાલિદ પાસે આગ્રહ કર્યો કે હવે યૂસુફ (અ.) અમારી સાથે આવી શકે એટલા મોટા થઈ ચૂક્યા છે. હઝરત યાકૂબ (અ.)ને ઈચ્છા થતી ન હતી તેમ છતાંય તેમણે તે લોકોને યૂસુફ (અ.)ને સાથે લઈ જવાની રજા આપી દીધી.

જેવા બધા ભાઈઓ ઘેરથી દૂર આવી ગયા કે તરત જ તેઓ યોજના બનાવવા લાગ્યા કે તેઓ કેવી રીતે યૂસુફ (અ.)થી છુટકારો મેળવી શકે. એવામાં તે લોકો એક સૂકા કૂવા પાસે પહોંચ્યા. તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.)નું ખમીસ ઉતારી દીધું, અને તેમને કૂવામાં ફેંકી દીધા. હઝરત યૂસુફ (અ.) મદદ માટે બોલાવતા જ રહ્યા, પરંતુ તેઓ યૂસુફ (અ.)ને ત્યાં જ છોડીને ચાલ્યા ગયા. તેમણે ધાર્યું હતું કે આવી રીતે હઝરત યૂસુફ (અ.) ભૂખના માર્યા કૂવામાં જ મરી જશે. પાછા ફરતી વખતે તેમણે એક બકરીને ઝિબ્લ કરી, અને તેનું લોહી હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ખમીસ ઉપર લગાડ્યું. તે પછી તેઓ રડતા રડતા ઘેર આવ્યા, અને પોતાના વાલિદને કહ્યું કે અમે તો ઘેટાં ચરાવી રહ્યા હતા એવામાં એક વરૂ આવ્યું અને અમારા ભાઈને ખાઈ ગયું. હઝરત યાકૂબ (અ.)એ તેમની વાત માની

નહીં, અને સબરની સાથે એ દિવસની રાહ જોવા લાગ્યા કે જ્યારે અલ્લાહ તેમને તેમના વહાલા બેટાની સાથે પાછા મેળવી દેવાનો હતો.

તે દરમિયાન તાજિરોનો એક કાફલો કૂવા પર રોકાયો કે જેથી તેમાંથી થોડુંક પાણી ખેંચી લે. તેમણે અંદર ડોલ નાખીને પાછી બહાર કાઢી તો તેને પકડીને હઝરત યૂસુફ (અ.) પાણુ બહાર આવી ગયા એટલે તેમને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થયું. તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને પોતાના માલની સાથે છૂપાવી દીધા, અને થોડીક ચાંદીના બદલામાં તેમને ગુલામોની લેવેચ કરનારાને વેચી દીધા.

હઝરત યૂસુફ (અ.) મિસ્ર દેશમાં :

જ્યારે હઝરત યૂસુફ (અ.) મિસ્ર દેશમાં આવ્યા તો ગુલામોના બજારમાં બધા ધરાક તેમની તરફ આકર્ષાઈ જતા હતા, કારણ કે તેઓ અત્યંત ખૂબસૂરત નવયુવાન હતા. તેમની નવયુવાનીની વાત આખા શહેરમાં ફેલાઈ ગઈ. ત્યાંના અઝીઝે (એટલે કે મિસ્ર દેશના ગવર્નર અને બાદશાહના વઝીરે આઝમે), કે જેનું નામ 'ફોતિફાર' હતું, તેણે ખૂબ જ મોંઘી કિંમત આપીને હઝરત યૂસુફ (અ.)ને ખરીદી લીધા. તે હઝરત યૂસુફ (અ.) ને ઘેર લઈને આવ્યો અને પોતાની પત્ની ઝુલૈખાને કહ્યું કે આપણે આ નવયુવાનને દત્તક લઈશું, પરંતુ ઝુલૈખા હઝરત યૂસુફ (અ.)ની સુંદરતાથી એટલાં બધાં આકર્ષિત

થઈ ગયાં કે તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.)ની સામે નાજાઈઝ સંબંધનો પ્રસ્તાવ મૂકી દીધો. અલ્લાહના માઅસૂમ નબી ક્યારેય પણ ખોટું કાર્ય કરી શકે નહીં એટલે તેમણે બીબી ઝુલૈખાના પ્રસ્તાવને ઠુકરાવી દીધો. હઝરત યૂસુફ (અ.) દરવાજામાંથી બહાર નીકળી જવા માટે દોડ્યા એવામાં ઝુલૈખાએ પાછળથી તેમનું ખમીસ ફાડી દીધું. દરવાજા ઉપર બન્નેને અઝીઝ મળી ગયો. પોતાના શોહરને જોઈને ઝુલૈખાએ હઝરત યૂસુફ (અ.) ઉપર ખોટો આરોપ મૂક્યો કે યૂસુફ (અ.)એ મારી તરફ હાથ લંબાવ્યો હતો. અઝીઝ હઝરત યૂસુફ (અ.) ઉપર ગુસ્સો કરે એ પહેલાં જ પારણાની અંદરથી એક બાળક બોલવા લાગ્યું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

(પારા-૧૨, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૨૬ અને ૨૭)

وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا إِن كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِّنْ قَبْلِ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ

الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾

(...અને ગવાહી આપી તેમના પરિવારમાંથી એક ગવાહે કે જો તેનું ખમીસ

આગળથી ફાટેલું હોય તો તેણી સાચું કહી રહી છે, અને તે જુઠ્ઠાઓમાંથી છે.)

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِّنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٧﴾

(પરંતુ જો તેનું ખમીસ પાછળથી ફાટેલું હોય તો તેણી જુઠ્ઠું બોલી રહી છે, અને તે

સાચાઓમાંથી છે.)

જાહેરી વાત હતી કે ખમીસ પાછળથી ફાટેલું હતું. હવે અઝીઝ પોતાની પત્નીથી ખૂબ જ ગુસ્સે થઈ ગયો, કારણ કે તેણે આવું અસભ્ય કૃત્ય કર્યું હતું. શહેરની સ્ત્રીઓએ ઝુલૈખાના કૃત્ય વિષે જાણ્યું અને આપસમાં ગીબત કરવા લાગી, અને તેની મશ્કરી કરવા લાગી. પોતાના આકર્ષણને સમજાવવા માટે ઝુલૈખાએ નક્કી કર્યું કે હું આ બધી સ્ત્રીઓને પણ હઝરત યૂસુફ (અ.)ના દીદાર કરાવું.

તેણે ૪૦ સ્ત્રીઓને પોતાના મહેલમાં દા'વત માટે બોલાવી. જ્યારે કોઈ કારણસર હઝરત યૂસુફ (અ.) કમરામાં દાખલ થયા તો બધી સ્ત્રીઓ છરી વડે ફળ કાપી રહી હતી. તે બધી હઝરત યૂસુફ (અ.)ના હુસ્નને જોઈને એટલી મુગ્ધ થઈ ગઈ કે તેમણે ફળના બદલે પોતાની આંગળીઓ કાપી નાખી અને આવો ઉદ્ગાર કર્યો કે, “આ મનુષ્ય ન હોઈ શકે. આ તો કોઈ ફરિશ્તો લાગે છે.”

ઝુલૈખા હઝરત યૂસુફ (અ.) ઉપર રોષે ભરાયાં હતાં, કારણ કે તેમના કારણે ઝુલૈખાની બદનામી થઈ હતી. ગુસ્સામાં અને નિરાશામાં તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને એ આરોપસર કેદ કરાવી લીધા કે તેમણે મારા ઉપર બળજબરી કરી છે.

સબક 11 : હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 2

હઝરત યૂસુફ (અ.) કેદખાનામાં :

ઝુલૈખાના દબાણ હેઠળ મિસ્ર દેશના અઝીઝે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને નિર્દોષ હોવા છતાં કેદ કરાવી દીધા. કેદ કરવા પાછળ તેણે કારણ એ આપ્યું કે આવી રીતે લોકો મારી પત્નીના દુષ્કૃત્યને ભૂલી જશે અને તેને ઈજ્જત પાછી મળી જશે, કારણ કે લોકોને આ પ્રસંગને યાદ અપાવવા માટે હઝરત યૂસુફ (અ.) દેખાશે જ નહીં.

જે દિવસે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને કેદખાનામાં નાખી દેવામાં આવ્યા તે જ દિવસે બે અન્ય માણસોને પણ કેદ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમાંથી એક બાદશાહને શરાબ પીવડાવતો હતો, અને બીજો બાદશાહનો બાવરચી હતો. બન્ને ઉપર આરોપ હતો કે તેમણે બાદશાહને ઝેર આપવાની કોશિશ કરી છે. બીજા દિવસે બાદશાહને શરાબ પીવડાવનારે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને વાત કરી કે, “મેં સપનું જોયું છે કે હું બાદશાહ માટે શરાબ તૈયાર કરવા માટે દ્રાક્ષ પીસી રહ્યો છું.” બાવરચીએ વાત કરી કે, “મેં સપનું જોયું છે કે હું ટોકરીમાં નાન લઈને માથે ઊંચકીને જઈ રહ્યો છું, અને ટોકરીમાંથી પક્ષીઓ નાન ખાઈ રહ્યાં છે.”

બન્ને જણાએ જોયું હતું કે હઝરત યૂસુફ (અ.) શરીફ ખાનદાનના હતા અને પરહેઝગાર હતા, એટલે તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને સપનાની તા'બીર બતાવવાનું કહ્યું. હઝરત યૂસુફ (અ.)એ અલ્લાહના દીનની તબ્લીગ કરવા માટે આ તકને ઝડપી લીધી. તેમણે બન્નેને વાયદો કર્યો કે મને અલ્લાહે એવી શક્તિ આપેલી છે કે હું તમારા સપનાની તા'બીર બતાવી શકું છું, પરંતુ એ પહેલાં તમે અનેક ખુદાઓની ઈબાદત કરવાનું છોડીને અલ્લાહની તોહીદ અને કયામત ઉપર ઈમાન લઈ આવો. છેવટે હઝરત યૂસુફ (અ.) એ આ રીતે તેમને સમજાવ્યું, “અય મારા સાથીઓ ! જે માણસને એવું સપનું આવ્યું છે કે તે દ્રાક્ષ પીસી રહ્યો છે, તેને જલ્દીથી કેદખાનામાંથી છુટકારો મળી જશે, અને તે બાદશાહને શરાબ આપવાનું કામ પાછું શરૂ કરી દેશે. બીજો કે, જેને એવું સપનું આવ્યું છે કે તેના માથે નાનની ટોકરી છે, તેને ફાંસીની સજા થશે, અને પક્ષીઓ તેનું મગજ ખાશે.”

હઝરત યૂસુફ (અ.)એ શરાબ પીવડાવનારાને કહ્યું કે જ્યારે તમને છોડી દેવામાં આવે, અને તમે બાદશાહ પાસે જાઓ ત્યારે બાદશાહને મારી વાત યાદ અપાવજો, અને કહેજો કે હું નિર્દોષ છું. બન્ને સપનાની તા'બીરો સાચી સાબિત થઈ. બન્નેમાંથી પહેલાને કેદખાનામાંથી રિહાઈ મળી, અને બીજાને ફાંસીની સજા થઈ, પરંતુ કેદખાનામાંથી છૂટ્યા પછી બાદશાહને શરાબ પીવડાવનારો હઝરત યૂસુફ (અ.)ની વાત બાદશાહને

કહેવાની ભૂલી ગયો.

હઝરત યૂસુફ (અ.)ની કેદખાનામાંથી રિહાઈ :

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

(પારા-૧૨, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૪૩ અને ૪૪)

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ
سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخْرَىٰ يُبْسِتُ ۚ يَأَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا
تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

(અને બાદશાહે કહ્યું કે ખરેખર મેં જોઈ સાત દુબળી ગાયો કે જેમને ખાઈ રહી છે
સાત જડી ગાયો, અને (મેં જોયા) સાત લીલા ડૂંડાં અને બીજાં (સાત) સૂકાં. અય
મારા દરબારીઓ ! મને મારા સપના વિષે ફતવો આપો, જો તમે હો સપનાની
તા'બીર કરનારા.)

قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ ۚ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعِلْمَيْنِ ﴿٤٤﴾

(તેમણે કહ્યું, આ સૌથી જટિલ સપનું છે, અને અમે સપનાની તા'બીરના જાણકાર
નથી.)

બાદશાહ સપનાની તા'બીર જાણવા માટે આતુર હતો. તેના દરબારીઓએ તેના ઉપર

ગિંડાણથી વિચાર કરી જોયો, પરંતુ તેમને આ સપનાની કોઈ તા'બીર સૂઝી નહીં. આ સપનું હઝરત યૂસુફ (અ.)ની રિહાઈનો વસીલો બની ગયો. જેવું શરાબ પીવડાવનારે આ સપના વિષે જાણ્યું કે તરત જ તેને હઝરત યૂસુફ (અ.) સાથેની તેની કેદખાનાની મુલાકાત યાદ આવી ગઈ. તેને એ પણ યાદ આવી ગયું કે હઝરત યૂસુફ (અ.)એ તેને કહ્યું હતું કે તમે બાદશાહને યાદ અપાવજો કે હું નિર્દોષ છું. તે બાદશાહ પાસે આવ્યો અને હઝરત યૂસુફ (અ.)ની મુલાકાત કરવા માટે રજા માગી.

અલ્લાહે આપેલી શક્તિ વડે હઝરત યૂસુફ (અ.)એ સપનાની તા'બીર કરી આપી. તેમણે ફરમાવ્યું કે, “મિસ્ર દેશના લોકો માટે સાત વર્ષ સુધી ખેતીમાં પુષ્કળ પાક થશે. તે પછી સાત વર્ષ સુધી દુષ્કાળ થશે. આ સાત વર્ષ દરમિયાન સંગ્રહ કરેલું અનાજ પૂરું થઈ જશે, અને લોકો ભૂખ્યા મરશે. તે માટે જરૂરી છે કે લોકો વધુને વધુ અનાજ ઊગાડે કે જે તેમના માટે દુષ્કાળનાં વર્ષો દરમિયાન પૂરતું રહે.”

જ્યારે બાદશાહે આ અત્યંત સમજદારીભરી તા'બીર સાંભળી તો તે ખુશ થઈ ગયો. તેણે હુકમ કર્યો કે હઝરત યૂસુફ (અ.)ને મારી સામે હાજર કરવામાં આવે કે જેથી હું તેમની હિકમત વડે મારી સમસ્યાઓને દૂર કરી શકું.

હઝરત યૂસુફ (અ.) ઘણાય સમયથી તે કાળકોટડીમાં બંધ હતા, તેમ છતાંય તેમણે કહ્યું કે જ્યાં સુધી હું મારી નિર્દોષતાને પુરવાર ન કરી દઉં ત્યાં સુધી હું અહીંથી બહાર નીકળવાનો નથી. તેમણે દરબારીઓને કહ્યું કે, “જ્યાં સુધી બાદશાહ મારા મામલામાં પૂછપરછ કરી નહીં લે ત્યાં સુધી હું બહાર નહીં આવું. બાદશાહને કહો કે તે શરીફ લોકોની પત્નીઓને એ સમય વિષે પૂછે કે જ્યારે તેમણે મને જોઈને પોતાની આંગળીઓ કાપી નાખી હતી.”

દરબારીઓએ આ વાત બાદશાહ સુધી પહોંચાડી દીધી. બાદશાહે હુકમ કર્યો કે એ બધી સ્ત્રીઓને ગવાહી આપવા માટે બોલાવવામાં આવે. બધી સ્ત્રીઓએ હકીકતનો એકરાર કર્યો અને ઝુલૈખાએ પણ ગવાહી આપી કે હઝરત યૂસુફ (અ.) નિર્દોષ છે. આવી રીતે હઝરત યૂસુફ (અ.) સન્માનની સાથે રિહાઈ પામ્યા.

સબક 12 : હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 3

હઝરત યૂસુફ (અ.) બાદશાહના દરબારમાં :

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

(પારા-૧૩, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૫૪ અને ૫૫)

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ
لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ ﴿٥٤﴾

(બાદશાહે કહ્યું કે, તેને મારી પાસે લઈ આવો, હું તેને મારા પોતાના માટે રાખીશ.

પછી જ્યારે તેણે તેનાથી વાત કરી તો કહ્યું કે, આજથી તું અમારા તરફથી

ઈજ્જતવાળો, અને અમાનતદાર થઈ ગયો.)

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ اِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾

(યૂસુફ (અ.)એ કહ્યું કે, “તું મને ધરતીના ખજાનાઓનો જવાબદાર બનાવી દે.

ખરેખર હું સુરક્ષા પૂરી પાડનાર, અને જાણકાર છું.”)

જ્યારે બાદશાહ હઝરત યૂસુફ (અ.)ને મળ્યો તો તેણે જોયું કે હઝરત યૂસુફ (અ.)

સમજદાર અને દિલદાર ઇન્સાન છે. ઉપરની આયતોમાં હઝરત યૂસુફ (અ.)એ જે

માગણી કરી હતી તે પ્રમાણે બાદશાહે તેમને ખજાનાઓના હોદ્દાદાર બનાવી દીધા, અને

પોતાના વજરો અને અધિકારીઓને હુકમ કર્યો કે હવે પછી હઝરત યૂસુફ (અ.) જેમ કહે તે પ્રમાણે અમલ કરજો.

આવી રીતે હઝરત યૂસુફ (અ.) મિસ્ર દેશના અઝીઝ બની ગયા, અને વિલંબ કર્યા વગર પોતાની જવાબદારીઓ સંભાળી લીધી. તેમણે દ્રઢ નિશ્ચય કરી લીધો હતો કે જ્યારે દુષ્કાળ આવશે તો હું કોઈને ભૂખ્યો મરવા નહીં દઉં.

નાઈલ નદી હંમેશાં પાણીથી છલોછલ રહેતી હતી જેના કારણે તેના કિનારા ઉપર અનાજની ખેતી થઈ શકતી હતી. હઝરત યૂસુફ (અ.) એ વાતને જાણતા હતા કે દુષ્કાળ આ નદીના પાણીની અછતના કારણે સર્જશે. તેમણે ફેંસલો કર્યો કે હું મિસ્ર દેશનો પ્રવાસ કરીને જાણી લઉં કે કઈ કઈ જગ્યાઓએ અનાજની સઘન ખેતી થઈ શકે છે. તેમણે એવા ખેડૂતોને કે જેમનાં ખેતરો ફળદ્રુપ જમીન ઉપર હતાં, તેમને વધારે પૈસા ફાળવ્યા કે જેથી તેઓ વધુને વધુ અનાજ ઊગાડી શકે. તેમણે હુકમ કર્યો કે મોટા મોટા અનાજના ભંડાર તૈયાર કરવામાં આવે કે જેમનામાં સેંકડો ટનના અનાજનો સંઘરો કરવામાં આવે.

પહેલાં સાત વર્ષ દરમિયાન હઝરત યૂસુફ (અ.)એ લોકોની જરૂરિયાત જેટલું અનાજ

તેમને આપ્યું, અને બાકીના અનાજનો સંઘરો ભંડારોમાં કરી લીધો. જ્યારે આ સાત વર્ષ પૂરાં થયાં તો ભંડારો અનાજથી ભરાઈ ચૂક્યા હતા. તે પછી નાઈલ નદીનું પાણી ઉતરવા લાગ્યું અને એટલું ઓછું થઈ ગયું કે દુષ્કાળ શરૂ થઈ ગયો. જો કે, હઝરત યૂસુફ (અ.)ની દૂરંદેશીના કારણે અનાજની અછત ન સર્જાઈ.

આ દુષ્કાળની અસર પેલેસ્ટાઈન અને કનઆન જેવા વિસ્તારો સુધી પણ પહોંચી ગઈ. કનઆનમાં હઝરત યાકૂબ (અ.) પોતાના દીકરાઓ સાથે રહેતા હતા. એક દિવસ તેમણે પોતાના દીકરાઓને બોલાવ્યા અને ફરમાવ્યું, “અય મારા દીકરાઓ ! દુષ્કાળના કારણે આપણે ખૂબ જ મુશ્કેલીમાં મૂકાઈ ગયા છીએ. તમે મિસ્ર દેશના અઝીઝ પાસે જાઓ, તે પોતાની રહેમદિલી અને ઈન્સાફ માટે જાણીતો છે. બિનયામીનને મારી પાસે છોડતા જાઓ કે જેથી હું એકલો ન પડી જાઉં.” પિતાનો હુકમ થયો એટલે હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ભાઈઓ મિસ્ર દેશ તરફ નીકળી પડ્યા કે ત્યાંથી તેઓ અનાજ ખરીદીને પાછું કનઆનમાં લાવી શકે.

મિસ્ર દેશમાં હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ભાઈઓ :

જ્યારે તેમના ભાઈઓ મિસ્ર દેશમાં આવી પહોંચ્યા, તો તેમને જોઈને હઝરત યૂસુફ (અ.)ને ઘણી ખુશી થઈ, પરંતુ તે લોકો હઝરત યૂસુફ (અ.)ને ઓળખી ન શક્યા.

તેમને આશા જ ન હતી કે હઝરત યૂસુફ (અ.) હજી પણ જીવતા હશે. પોતાના સગા ભાઈ બિનયામીનને ન જોઈને હઝરત યૂસુફ (અ.)ને નિરાશા થઈ. તેમણે પોતાના ભાઈઓને કહ્યું કે તમે પોતાના વિષે કાંઈક કહો. બધા ભાઈઓએ પોતાનો પરિચય આપ્યો અને પોતાના માબાપ વિષે જણાવ્યું. હઝરત યૂસુફ (અ.)ને હઝરત યાકૂબ (અ.) ની સલામતીની ખબર જાણીને ઘણી ખુશી થઈ. તેમણે દિલથી પોતાના ભાઈઓનું સ્વાગત કર્યું. તેમણે પોતાના ભાઈઓને જરૂર જેટલા ઘઉં આપ્યા અને ઘૂપી રીતે તેમના પૈસા પાછા તેમના સામાનમાં મૂકાવી દીધા. તેમણે પોતાના ભાઈઓને કહ્યું કે જ્યારે તમે ફરીથી અહીં આવો ત્યારે તમારા ભાઈને પણ સાથે લઈને આવજો કે જેથી મને વિશ્વાસ થાય કે તમે તમારા પરિવાર વિષે સાચું કહી રહ્યા છો. કુરઆને મજીદ આ પ્રસંગ વિષે આવી રીતે ફરમાવે છે :

(પારા-૧૩, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૫૮ થી ૬૦)

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٥٨﴾

(યૂસુફના ભાઈઓ આવ્યા, અને તેના દરબારમાં દાખલ થયા, તો તે તેમને ઓળખી

ગયો, પરંતુ તેઓ તેનાથી અજાણ હતા.)

وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِآخِ لَكُمْ مِّنْ أَبِيكُمْ ؕ أَلَا تَرُونَ أَنِّي

أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾

(અને જ્યારે તેણે તેમને તેમનું અનાજ આપ્યું તો તેણે કહ્યું કે, મારી પાસે તમારા એ

ભાઈને પણ લાવજો કે જે તમારા પિતા પાસે છે. શું તમે નથી જોતા કે હું વજન

પ્રમાણે જ આપું છું, અને હું ખૂબ જ સારો મેજબાન છું.)

فَإِنْ لَّمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ

(તો જો તમે તેને મારી પાસે ન લાવો તો તમારા માટે મારી પાસે વધુ કાંઈ નથી, અને

તમે મારી પાસે ન આવતા.)

બધા ભાઈઓ ઘેર પાછા આવ્યા અને આખો અહેવાલ પોતાના પિતાને કહી સંભળાવ્યો, અને હઝરત યૂસુફ (અ.)ની સખાવત અને મહેમાનનવાજીનાં વખાણ કર્યાં. જ્યારે તેમણે પોતાનો સામાન ખોલીને જોયો તો પોતાના પૈસા સામાનમાં જ જોઈને તેમને ઘણી ખુશી થઈ. જો કે, થોડાક જ સમયમાં તેમનું અનાજ પૂરું થઈ ગયું અને તેઓ પાછા મિસ્ર દેશ જવા માટે તૈયાર થઈ ગયા, પરંતુ તેઓ બિનયામીન વગર જઈ શકતા ન હતા એટલે તેમણે પોતાના પિતાને બિનયામીનને તેમની સાથે મોકલવા રાજી કરવાની કોશિશ કરી. હઝરત યાકૂબ (અ.)એ એમ કહીને ઈન્કાર કરી દીધો કે તમે આની સાથે પણ એવું જ વર્તન કરશો કે જેવું તમે યૂસુફની સાથે કર્યું હતું. જો કે, જ્યારે બધા ભાઈઓએ આગ્રહ કર્યો કે હવે આવું નહીં થાય, અને અમે બિનયામીનની સંભાળ રાખીશું, તો અંતમાં હઝરત યાકૂબ (અ.)એ તેમને રજા આપી દીધી.

જ્યારે તેઓ મિસ્ર દેશ પહોંચ્યા તો બધા ભાઈઓ હઝરત યૂસુફ (અ.)ના દરબારમાં હાજર થયા, અને તેમને પોતાના ભાઈ બિનયામીનનો પરિચય કરાવ્યો. હઝરત યૂસુફ (અ.) પોતાના નાના ભાઈને જોઈને ઘણા ખુશ થઈ ગયા, અને બધાને પોતાની સાથે જમવાની દા'વત આપી. તે પછી તેમણે બધા ભાઈઓને પોતાના ઘરમાં મહેમાન તરીકે રાખ્યા અને બિનયામીનને પોતાના ઓરડામાં સૂઈ જવાનું કહ્યું.

રાત્રે હઝરત યૂસુફ (અ.)એ બિનયામીનને પોતાની ઓળખ આપી દીધી. તેમણે સમજાવ્યું કે કેવી રીતે હું એક ગુલામ તરીકે અહીં લાવવામાં આવ્યો હતો, અને આજે અલ્લાહના કરમથી અઝીઝના હોદ્દા સુધી પહોંચી ગયો છું. જો કે, હઝરત યૂસુફ (અ.) એ બિનયામીનને કહ્યું કે તમે આપણા ભાઈઓને આ વિષે કાંઈ ન કહેતા.

સબક 13 : હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 4

હઝરત યૂસુફ (અ.)ની બિનયામીનને રોકી લેવાની યોજના :

જ્યારે તેમને માપસર અનાજ મળી ગયું તો હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ભાઈઓ ઘેર પાછા જવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. તે દરમિયાન અલ્લાહનો હુકમ હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ઉપર નાઝિલ થયો કે તમારા ભાઈ બિનયામીનને રોકી લો. હઝરત યૂસુફ (અ.)એ પોતાના દરબારીઓને હુકમ કર્યો કે બાદશાહનો એક સોનાનો કટોરો બિનયામીનના સામાનમાં મૂકી દો. કુરઆને મજીદ આ પ્રસંગને આ રીતે વર્ણવે છે :

(પારા-૧૩, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૭૦)

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا
الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسُرْقُونَ ﴿٧٠﴾

(તો જ્યારે તેણે તેમને અનાજ આપી દીધું તો તેણે પોતાના ભાઈના સામાનમાં

કટોરો મૂકી દીધો, તે પછી સાદ આપનારે સાદ આપ્યો કે, “અય કાફલાવાળાઓ !

ખરેખર તમે જ ચોર છો.”)

હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ભાઈઓ હજી દૂર નહોતા ગયા કે તેમને રોકી દેવામાં આવ્યા,

અને તેમના ઉપર ચોરીનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો. તેમણે ચોરી કરવાનો ઈન્કાર

કરી દીધો, અને કહ્યું કે જો અમારામાંથી કોઈ પણ ચોર હોય એવું સાબિત થાય તો તેને યૂસુફ (અ.)નો ગુલામ બનાવી લેવામાં આવે. કાફલાની અંદર શોધખોળ કરવામાં આવી, અને બિનયામીનના સામાનમાંથી એ કટોરો મળી આવ્યો.

જ્યારે બધા ભાઈઓને પાછા હઝરત યૂસુફ (અ.)ની સામે હાજર કરવામાં આવ્યા તો હઝરત યૂસુફ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “તમારા જ કહેવા પ્રમાણે હવે અમે બિનયામીનને રોકી લઈશું.” તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “અય મિસ્લના અઝીઝ ! અમારા પિતા ઝઈફ અને કમજોર છે. તમે અમને રોકી લો, પણ બિનયામીનને ન રોકો, પરંતુ હઝરત યૂસુફ (અ.)એ કહ્યું કે હું નિર્દોષ માણસને ન રોકી શકું. નિરાશ થઈને બાકીના બધા ભાઈઓ કનઆન તરફ રવાના થયા. તેમના સૌથી મોટા ભાઈ, યહૂદાએ બિનયામીન વગર પાછા જવાનો ઈન્કાર કરી દીધો. તેનામાં પોતાના પિતાનો સામનો કરવાની હિંમત નહોતી એટલે તે મિસ્ર દેશમાં જ રોકાઈ ગયો.

હઝરત યાકૂબ (અ.) સાથે પુનર્મિલન :

જ્યારે બધા ભાઈઓ કનઆન પાછા આવ્યા અને હઝરત યાકૂબ (અ.)ને બધી આપવીતી કહી સંભળાવી તો હઝરત યાકૂબ (અ.) હતાશ થઈ ગયા. તેમણે પોતાના વહાલા દીકરા હઝરત યૂસુફ (અ.) માટે રડી રડીને પોતાની દ્રષ્ટિ પહેલાં જ ખોઈ નાખી

હતી, હવે આ નવો સદમો તેમના માટે અસહ્ય બની ગયા હતો. હવે તેઓ પોતાના બન્ને દીકરાઓને યાદ કરવા લાગ્યા, અને રડવા લાગ્યા.

તેમણે પોતાના દીકરાઓને કહ્યું કે હમણાંને હમણાં જ તમે પાછા મિસ્ર દેશ જાઓ અને યૂસુફ (અ.) અને બિનયામીનને શોધી લાવો. પોતાના પિતાના હુકમ પ્રમાણે બધા ભાઈઓ ત્રીજી વાર મિસ્ર દેશના અઝીઝના દરબારમાં આવ્યા, અને બિનયામીનને છોડી દેવાની આજીજી કરવા લાગ્યા, અને સાથે સાથે તેમણે થોડા અનાજની પાણ માગણી કરી.

હઝરત યૂસુફ (અ.)એ તેમને યાદ અપાવ્યું કે તમે તમારા ભાઈ યૂસુફની સાથે કેવું ગેરવર્તન કર્યું હતું ? અને કેવી રીતે તમે તેની અને તેના પિતાની વચ્ચે જુદાઈ કરાવી દીધી હતી ? આવી વાતો મિસ્ર દેશના અઝીઝથી સાંભળીને બધા ભાઈઓને ખૂબ જ નવાઈ લાગી, અને એ વાતની પાણ નવાઈ લાગી કે મિસ્ર દેશનો અઝીઝ તેમની સાથે કનઆનની ભાષામાં વાતચીત કરી રહ્યો હતો. તેમણે એકાએક પૂછી લીધું, “શું તમે યૂસુફ છો ?”

અઝીઝે જવાબ આપ્યો, “હા, હું યૂસુફ જ છું, અને આ મારો ભાઈ છે. અલ્લાહ મારા

ઉપર ખૂબ જ મહેરબાન છે. જે પરહેઝગારી કરે છે, અને મુસીબતોની સામે સબ્ર કરે છે, તેને અલ્લાહ હંમેશાં બદલો આપતો જ હોય છે.”

આ સાંભળીને બધા ભાઈઓએ શરમિંદગીમાં માથું ઝુકાવી દીધું, અને હઝરત યૂસુફ (અ.)ની માફી માગવા લાગ્યા. હઝરત યૂસુફ (અ.)એ ફરમાવ્યું, “તમને મારાથી ડરવાની કોઈ જરૂર નથી. અલ્લાહ તમારા ગુનાઓને બક્ષી દેશે. હવે મારો કૂતો લઈ જાઓ અને તેને આપણા પિતાના ઉપર નાખી દો. આવી રીતે તેમને પોતાની દ્રષ્ટિ પાછી મળી જશે. તે પછી સહપરિવાર મને મળવા આવજો.”

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

(પારા-૧૩, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૮૪ થી ૮૬)

وَلَمَّا فَصَلَ الْعَيْزُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ ﴿٩٣﴾

(અને જ્યારે કાફલો રવાના થયો તો તેમના પિતાએ કહ્યું કે, ખરેખર હું યૂસુફની

ખુશબો પામી રહ્યો છું. કાશ કે તમે મને પાગલ ન સમજો !)

قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٤﴾

(તેમણે કહ્યું કે, અલ્લાહની કસમ ! ખરેખર તું તારી જૂની ભૂલને પાછી કરી રહ્યો

છે.)

فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا ۚ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ

إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

(તે પછી જ્યારે ખુશખબર આપનાર આવ્યો, અને તેણે તેને તેના ચહેરા ઉપર નાખી

દીધો તો તેની દ્રષ્ટિ પાછી આવી ગઈ. તેણે કહ્યું કે શું હું નહોતો કહેતો તમને કે,

ખરેખર હું અલ્લાહ પાસેથી એ બધું જાણું છું કે જે તમે નથી જાણતા ?)

જ્યારે હઝરત યાકૂબ (અ.)ને પોતાની દ્રષ્ટિ પાછી મળી ગઈ, અને પોતાના દીકરાની ખુશખબર મળી ગઈ તો તેમણે મિસ્ર દેશ જવાનો ફેસલો કર્યો. હઝરત યૂસુફ (અ.) તેમને જોઈને ખુશ થઈ ગયા, અને પોતાના માબાપને ભેટી પડ્યા. આ પુનર્મિલનની શુક્રગુઝારીમાં હઝરત યૂસુફ (અ.)ના માબાપે અને ભાઈઓએ જમીન ઉપર સજ્જો કર્યો. આવી રીતે હઝરત યૂસુફ (અ.)નું સપનું સાચું સાબિત થયું કે જ્યારે તેમણે જોયું હતું કે તેમની સામે અગિયાર સિતારા અને સૂરજ અને ચાંદ સજ્જો કરી રહ્યા છે. ઘણી બધી આઝમાઈશ કર્યા પછી અલ્લાહે તેમનો મર્તબો એક ગુલામની જગ્યાએ આખા દેશના અઝીઝ સુધી પહોંચાડી દીધો હતો.

હઝરત યૂસુફ (અ.)ના આગ્રહના કારણે હઝરત યાકૂબ (અ.) પોતાના પરિવારની સાથે મિસ્ર દેશમાં સ્થાયી થઈ ગયા અને તેમનું ખાનદાન બની ઇસરાઈલના નામથી જાણીતું

થઈ ગયું. હઝરત યાકૂબ (અ.) મિસ્ર દેશમાં સત્તર વર્ષ સુધી રહ્યા, અને ૧૪૭ વર્ષની ઉંમરે વફાત પામ્યા. થોડાં વર્ષ પછી ૧૧૦ વર્ષની ઉંમરે હઝરત યૂસુફ (અ.) પણ વફાત પામ્યા, અને તેમના પછી તેમની સત્તા ફિરઓનના હાથમાં ચાલી ગઈ.

સબક 14 : હઝરત યૂસુફ (અ.) - ભાગ 5

હઝરત યૂસુફ (અ.)ના કિસ્સાથી મળતા સબક :

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં હઝરત યૂસુફ (અ.)ના કિસ્સા વિષે આવું ફરમાવે છે :

(પારા-૧૨, સૂરા યૂસુફ, સૂરા-૧૨, આયત-૩)

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ

كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

(અમે તને સંભળાવીએ છીએ સૌથી સુંદર કિસ્સો તેના વડે કે જે વહી અમે તારા ઉપર મોકલીએ છીએ. આ છે કુરઆન. જો કે, તું હતો આ પહેલાં અજાણ લોકોમાંથી.)

ખરેખર હઝરત યૂસુફ (અ.)નાં સાહસો અને અનુભવોમાં, અને આખા જીવન દરમિયાન તેમના વર્તનમાં આપણને સબક અને અજ્લાકનો એક ખજાનો મળી રહે છે. કેટલીક વસ્તુઓ કે જે આપણે શીખી શકીએ છીએ તે આ પ્રમાણે છે :

1. અલ્લાહ જોઈ રહ્યો છે એવો અકીદો માણસ માટે તેની મુશ્કેલીઓને સહેલી કરી દે છે. જ્યાં સુધી માણસ પ્રલોભન હોવા છતાં ગુનાથી દૂર રહેશે, ત્યાં સુધી તેને સફળ

થતાં કોઈ નહીં રોકી શકે. આ સબક હઝરત યૂસુફ (અ.)એ પોતાના અખ્લાક વડે આપણને તેમની ગુલામીના સમયમાં અને કેદના સમયમાં આપ્યો છે.

2. દરેક મુશ્કેલીમાં માણસને જોઈએ કે અલ્લાહ પાસે રક્ષણ માગે. જ્યારે ઝુલ્ફાએ હઝરત યૂસુફ (અ.)ને પ્રલોભન આપ્યું ત્યારે હઝરત યૂસુફ (અ.)એ નફ્સના શરથી અલ્લાહનું શરણ માગીને પોતાનું ઈમાન કેવું છે તે સાબિત કરી દીધું હતું. આવી રીતે તેઓ ગુનાહે કબીરાથી બચી ગયા હતા.
3. માણસને જોઈએ કે હંમેશાં દીનની સાથે જોડાયેલો રહે, અને બીજા લોકોને સાચો રસ્તો બતાવવાની કોઈ પણ તક ન છોડે. હઝરત યૂસુફ (અ.)એ પોતાની આ જવાબદારી કેદખાનામાં પણ નિભાવી, જ્યારે કે તેમણે સપનાઓની તા'બીર બતાવતાં પહેલાં લોકોને બુતપરસ્તીથી દૂર કર્યા.
4. મુશ્કેલીના સમયે સબ્ર કરવી એ સર્વશ્રેષ્ઠ સદ્ગુણ છે, અને તેના કારણે માણસને અલ્લાહ તરફથી દુનિયામાં અને આખિરતમાં બદલો મળે છે. તેમના ભાઈઓ તેમને કૂવામાં છોડીને ચાલ્યા ગયા તેમ છતાંય હઝરત યૂસુફ (અ.) અલ્લાહની રજામાં રાજી રહ્યા અને સંતુષ્ટ રહ્યા. તેમના ઉપર ખોટો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો અને તેમને કેદ કરી લેવામાં આવ્યા તો પણ તેમણે સજા કબૂલ કરી લીધી. તેમની સબ્રના બદલામાં અલ્લાહે તેમનો મર્તબો એટલો બધો વધાર્યો કે તેમની પાસે મિસ્ર દેશની સૌથી વધારે સત્તા આવી ગઈ.

5. ઇજ્જત અને આબરૂના રક્ષણ માટે જરૂરી છે કે આવી જ રીતે વર્તન કરવામાં આવે, અને આવા સદ્ગુણોને સાચવવામાં આવે. હઝરત યૂસુફ (અ.)એ આપણને આ સબક ત્યારે શીખવ્યો કે જ્યારે તેમણે પોતે નિર્દોષ સાબિત ન થઈ જાય ત્યાં સુધી કેદખાનામાંથી રિહાઈ મેળવવાનો ઇન્કાર કરી દીધો. આવી રીતે જ્યારે તેમને અંતમાં રિહાઈ મળી ગઈ ત્યારે તેમને ખબર હતી કે હવે મારા માથે કોઈ કલંક નથી એટલે હું લોકો સામે સ્વાભિમાનની સાથે ઊભો રહી શકીશ.

6. સૌથી મહત્વપૂર્ણ બાબત એ છે કે આ કિસ્સો આપણને શીખવે છે કે આપણે ભૂતકાળમાં જે પાણ બન્યું હોય તેને ભૂલી જઈએ, અને માફ કરી દઈએ. જ્યારે હઝરત યૂસુફ (અ.)ના ભાઈઓ મિસ્ર દેશમાં આવ્યા ત્યારે તેમની હાલત દયાજનક હતી, અને તેઓ હઝરત યૂસુફ (અ.)ની સત્તાનો સામનો કરવાની અવસ્થામાં ન હતા. જો હઝરત યૂસુફ (અ.) ઈચ્છતા તો તેમને આકરી સજા કરી શકતા હતા, કારણ કે તેમણે હઝરત યૂસુફ (અ.) સાથે ખૂબ જ દુષ્ટતાભર્યું વર્તન કર્યું હતું. સજા કરવાના બદલે હઝરત યૂસુફ (અ.)એ તેમને માફ કરી દીધા અને તેમની મહેમાનનવાજી કરી.

સબક 15 : હઝરત લુકમાનની હિકમત

હઝરત લુકમાનને સામાન્ય રીતે નબી નથી માનવામાં આવતા, પરંતુ તેઓ એક એવા માણસ હતા કે જેમને અલ્લાહ તરફથી ખાસ હિકમત (વિદ્યા) મળેલી હતી. તેઓ હઝરત અય્યૂબ (અ.)ના ભત્રીજા હતા, અને હઝરત દાવૂદ (અ.)ના જમાનામાં થઈ ગયા. તેઓ ખૂબ જ પરહેઝગાર હતા અને હંમેશાં મૌન પાળતા હતા, અને અલ્લાહની કુદરત ઉપર મનન કરવામાં સમય વિતાવતા હતા. કેટલીક વાર તેઓ હઝરત દાવૂદ (અ.) પાસે મસઅલા પૂછવા આવતા હતા.

હઝરત લુકમાન પોતાના દીકરાને સારી સારી હિદાયત કરતા રહેતા હતા. તેમની હિદાયત એટલી સારી હતી કે અલ્લાહ તઆલાએ કુરઆને મજીદમાં પણ તેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. કુરઆને મજીદ આ રીતે ફરમાવે છે :

(પારા-૨૧, સૂરા લુકમાન, સૂરા-૩૧, આયત-૧૨ થી ૧૮)

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ ۖ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ

مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

(અને અમે આપી દીધી હતી લુકમાનને હિકમત કે “તું શુક્ર કર અલ્લાહનો, અને જે પાણ શુક્ર કરે છે તે કેવળ પોતાની જાત ખાતર શુક્ર કરે છે, અને જેણે નાશુકી કરી તો,

ખરેખર અલ્લાહ બેનિયાઝ અને પ્રશંસાપાત્ર છે.”)

وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لِبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَىٰ لَا تَشْرِكْ بِاللَّهِ ۚ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

(અને જ્યારે લુકમાને કહ્યું પોતાના દીકરાને જ્યારે કે તે તેને શિખામણ આપી રહ્યો

હતો કે, “અય મારા વડાલા દીકરા ! અલ્લાહમાં શિર્ક ન કરતો. ખરેખર શિર્ક એક

મહાન ગુનો છે.”)

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلُهُ فِي

عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ ۖ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾

(અને અમે હુકમ કર્યો ઇન્સાનને તેના માબાપ વિષે, કે જેને તેની માતા અશક્તિ ઉપર

અશક્તિ સહન કરીને હમલમાં રાખે છે, અને જેની ધાવણ છોડાવવાની મુદત બે

વર્ષ છે, કે, “તું શુક્ર કર મારો અને તારા માબાપનો, (અને જાણી લે કે) મારી પાસે જ

ઠેકાણું છે.”)

وَإِنْ جَاهَدَكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ

صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۚ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ

فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

(અને જો તે બન્ને તારાથી ઝઘડા કરે કે તું મારું શિર્ક કર, કે જેના વિષે તને કોઈ

ઈલ્મ નથી, તો તું તેમની વાત ન માનતો, અને દુનિયામાં નેકીની સાથે બન્નેનો સાથ

આપજે. અને તું એ જ રસ્તો પકડજે કે જે મારી તરફ ફરતો હોય. આ પછી તમે

બધા મારી તરફ પરત ફરશો તો હું તમને બતાવીશ એ બધું કે જે તમે કરી રહ્યા હતા.)

يُبْنَىٰ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

(“અય મારા વહાલા દીકરા ! ભલેને તે હોય રાઈના દાણાના વજનનું, સાથે સાથે તે હોય પથ્થરમાં કે આસમાનમાં કે ધરતીમાં, અલ્લાહ તેને પામી જ લેશે. ખરેખર અલ્લાહ ઝીણી વસ્તુને જોનારો અને જાણકાર છે.”)

يُبْنَىٰ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَامْرَأَتَكَ مَعْرُوفٍ وَأَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾

(“અય મારા વહાલા દીકરા ! તું નમાઝ પઢ અને અમ્મ બિલ માઅરૂફ કર અને નદ્દા અનિલ મુન્કર કર, અને જે મુસીબત તારા ઉપર આવે તેની ઉપર સબ્ર કર. ખરેખર આ હિંમતભર્યા કાર્યોમાંથી છે.”)

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

(“અને તારા મોઢાને લોકોથી ન ફેરવી લે, અને જમીન ઉપર અકડીને ન ચાલ. ખરેખર અલ્લાહ કોઈ પણ દંભી બડાઈખોર સાથે મોહબ્બત નથી કરતો.”)

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْظُضْ مِنْ صَوْتِكَ ۖ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

(“અને તારી ચાલ મધ્યમ રાખ, અને તારા અવાજને ધીમો રાખ. ખરેખર સૌથી

વધારે અણગમતો અવાજ ગધેડાનો અવાજ જ છે.”)

હઝરત લુકમાન એક હજાર વર્ષ સુધી જીવ્યા. તેઓ હઝરત દાવૂદ (અ.)થી લઈને
હઝરત યૂનુસ (અ.)ના જમાના સુધી હયાત રહ્યા. તેમનું જીવન અને તેમના શબ્દો
માનવજાત માટે અખલાકના સબક સમાન છે.

સબક 16 : હઝરત ઈમામ મોહંમદ મહદી અલૈહિસ્સલામ

બારમા ઈમામ સંબંધી એક કિસ્સો ‘તબ્સેરતુલ ઈમાન’માં છે કે અબૂ ઈબ્ને ઈસા મોહંમદી જૌહરી કહે છે કે, “હું અને મારા સાથીઓ હિ.સ. ૨૬૮માં મક્કા જવા માટે નીકળ્યા. અમારો વિચાર મદીના જવાનો પણ હતો. અમને એ વાતની ખાતરી હતી કે હઝરત મહદી (અ.)નો જન્મ થઈ ચૂક્યો છે, અને તેઓ મોજૂદ છે. અમે રવાના થયા. ‘ફેદ’ નામની એક જગ્યાએથી આગળ વધ્યા તો ત્યાં હું બીમાર પડી ગયો. મને એ વખતે માછલી અને ખજૂર ખાવાની ખૂબ ઈચ્છા થઈ પણ હું છેક મદીના પહોંચ્યો ત્યાં સુધી મારી એ ઈચ્છા પૂરી ન થઈ.

મક્કા પહોંચ્યા પછી એક મોમિનના મોઢેથી સાંભળ્યું કે હઝરત મહદી (અ.) તે વખતે ‘સાબેરના’ નામની જગ્યાએ મુકામ ફરમાવી રહ્યા છે. તે એક જંગલ છે. અમે જંગલમાં પહોંચ્યા, તો એક સ્થળે એક મકાનની પાસે કેટલીક બકરીઓ ઊભેલી જોઈ. અમે એ મકાન પાસે જઈને ઊભા રહ્યા, અને ઈન્તેઝાર કરવા લાગ્યા કે અમને કોઈ આવીને બોલાવે. ઈન્તેઝાર કરતાં કરતાં મગરિબ અને ઈશાનો વખત થઈ ગયો. અમે નમાઝથી ફારિગ થઈ ખુદાએ તઆલાના દરબારમાં બહુ જ નમ્રતા અને આજીજીપૂર્વક રડતાં રડતાં દુઆ કરી કે, “અય અલ્લાહ ! તું અમને અમારા આકા (હઝરત મહદી (અ.))ના

દીદાર નસીબ કર.” હજુ અમે દુઆથી ફારિગ પણ થયા ન હતા ત્યાં તો અમે હઝરતના એક ખાદિમને મકાનમાંથી બહાર આવતો જોયો, અને તેણે અવાજ દઈને કહ્યું, “ઈસા ઈબ્ને મોહમદી જૌહરી અંદર આવો.”

તેને મારું નામ લઈને બોલાવતો સાંભળીને મને બેહદ ખુશી થઈ, અને મારી એ ખુશકિસ્મતી માટે ખુદાનો શુક્ર અદા કરીને હું મારા સાથીઓ સહિત મકાન તરફ આગળ વધ્યો. આંગણામાં એક ખાદિમ ઊભો હતો. તેણે દસ્તરખ્વાન બિછાવીને તેના પર બેસવાનું અમને કહ્યું, અને જાણાવ્યું કે, “તમારા મૌલાએ ફરમાવ્યું છે કે તું ફેદથી રવાના થયો તે વખતે તારા મનમાં જે વસ્તુઓ ખાવાની ઈચ્છા થઈ હતી તે ચીજો અહીં હાજર છે. તું શાંતિથી જમી લે.” મેં કહ્યું, “મારા આકાનો મોઅજિઝો કાફી છે પણ જ્યાં સુધી મારા આકાનો દીદાર ન થાય ત્યાં સુધી મારાથી કેવી રીતે ખવાય ?” મેં આવું કહ્યું, ત્યાં તો અંદરથી અવાજ આવ્યો, “તું પહેલાં શાંતિથી જમી લે, પછી તને મારી મુલાકાત થશે.”

આવી આજ્ઞા થતાં મેં દસ્તરખ્વાન પર જે ખાણું રાખેલું હતું તેના પરથી ઢાંકણ હટાવ્યું. એ ખાણામાં તળેલી માછલી, ખજૂર અને દહીંની વાનગીઓ હતી. દહીં જોઈને મારા દિલમાં વિચાર આવ્યો કે હું બીમાર છું અને બીમાર માટે આ ચીજો નુકસાનકારક

ગણાય છે એટલે તે મારે ખાવી કે નહીં. હું આવો વિચાર કરતો હતો ત્યાં ફરીથી મકાનમાંથી અવાજ સંભળાયો, “તું કંઈ પણ ચિંતા કર્યા વગર શાંતિથી તે ચીજો જમી લે. અમે જે કંઈ કરીએ છીએ તે સમજીને કરીએ છીએ, અને એ વાતની વધારે ફિક્કર ન કર કે કંઈ ચીજ બીમારને ફાયદો કરે છે, અને કંઈ ચીજથી તેને નુકસાન થાય છે, એટલે અમે જે તને જમાડીએ તે તું શાંતિથી અને ચિંતા કર્યા વગર જમી લે.” આ સાંભળીને હું અને મારા સાથીઓ રડી પડ્યા અને પસ્તાવો કર્યો કે મેં નાહક આવો વહેમ કર્યો. પછી અમોએ નેઅમતો ખાવાનું શરૂ કર્યું.

અમે ખાતા રહ્યા હતા, અને જેટલું ખવાઈ જતું હતું તેટલું ત્યાં આપમેળે ફરીથી આવી જતું હતું. એ ઘણું જ લિજ્જતદાર અને ખુશબૂદાર ખાણું હતું. આખી ઉંમર દરમિયાન આવી લિજ્જતવાળી અને ખુશબૂદાર વાનગીઓ ખાવાનો અમારે ક્યારેય પ્રસંગ આવ્યો ન હતો. તેથી એટલું બધું ખાઈ ગયા કે અમને શરમ આવવા લાગી. પણ અમારા મનની શરમ આકા સમજી ગયા હોય તેમ અંદરથી આકાનો અવાજ આવ્યો કે, “શરમાઓ નહીં. હજુ જેટલી ઈચ્છા હોય તેટલું ખાઓ. એ જન્નતી ખાણું છે. તેને કોઈએ હાથ લગાડ્યો નથી.” તેથી અમે ખાવાનું ચાલુ રાખ્યું. જો કે, અમે પેટ ભરીને ખાઈ ચૂક્યા હતા તેમ છતાં અમારું મન તો ધરાયું જ નહોતું.

છેવટે અમે ખાવાથી હાથ ખેંચી લીધો ત્યારે અંદરથી અવાજ આવ્યો કે, “અંદર આવ.”
અમે હજુ હાથ ધોયા નહોતા તેથી વિચાર કર્યો કે હાથ ધોઈને પછી અંદર જઈએ. ત્યાં
તો અંદરથી ફરી અવાજ આવ્યો કે, “હાથ ધોવાની કાંઈ જરૂર નથી, કેમ કે એ ખાણાથી
તમારા હાથ બગડ્યા નથી.” અમે અમારા હાથ પર નજર કરી તો ખરેખર હાથ બગડ્યા
હોય તેવી જરા જેટલી પણ નિશાની ન હતી, અને જ્યારે એ હાથ સૂંધ્યા તો અમને
તેમાંથી અંબર અને કસ્તૂરીની ખુશબૂ આવી.

પછી હું અંદર ગયો અને મારા મૌલાનું એટલું બધું નૂર જોયું કે મારી આંખો અંજાઈ
ગઈ, અને મને એટલો બધો ખોફ લાગ્યો કે હું મારી સૂઝબૂઝ ખોઈ બેઠો. આકાએ
મને સંબોધીને ફરમાવ્યું કે, “અય મૂસા ! હું જ્યાં સુધી ઝુલૂર ન થાઉં ત્યાં સુધી કોઈ
મને (સંપૂર્ણપણે) જોઈ શકશે નહીં. અગર હું સંપૂર્ણપણે ઝુલૂર ફરમાવત તો અમારા
વિરોધીઓ મને જૂઠલાવી શકત નહીં, અને એમ ન કહી શક્યા હોત કે મારો જન્મ
ક્યારે થયો ? હું ક્યાં રહું છું ? મને કોણે જોયો છે ? મેં કયો મોઅજિઝો બતાવ્યો ?
પણ ખુદાની કસમ ! હું જાહેરમાં હોઉં તો પણ તેઓ માને તેમ નથી, કેમ કે એ લોકોએ
હઝરત અમીરુલ મોમિનીન (અ.)ને જોયા, તેમની કરામતો તથા મોઅજિઝા જોયા,
એટલું જ નહીં તેમની બહાદુરી અને ઈલ્મનો પણ તેમને રૂબરૂ અનુભવ થયો છતાં એ
લોકો ક્યાં ઈમાન લાવ્યા હતા ? ઊલટું તેમને સાચા માનવાને બદલે યઝીદના બાપ

મોઆવિયા જેવાઓને તેમના પર ફઝીલત આપી, અને દગાથી મૌલા અલી (અ.) ને શહીદ કરી દીધા. એ હઝરત (અ.)ના પછી જે જે ઈમામો થયા, મારા એ બધાય વડીલો સાથે પણ, તેમણે એવો જ વર્તોવ કર્યો. જાદુગર સુધ્યાં કહેવાથી અચકાયા નહીં. અય મૂસા ! હવે તું જા, તને જવાની રજા છે, અને તેં જે કંઈ જોયું છે તે અમારા દોસ્તોને બયાન કરજે.”

મેં અરજ કરી, “અય મૌલા ! દુઆ કરો કે ખુદા મને સાબિતકદમ રાખે.” મૌલાએ ફરમાવ્યું, “જો તું સાબિતકદમ ન હોત તો અમારી મુલાકાત ક્યાંથી થાત ? તું હક રસ્તા ઉપર છે. તેથી તું નજાત પામીશ અને તને જન્નત મળશે.” આ ખુશખબરી સાંભળીને અમે ખુદાનો શુક્ર કરતા કરતા ત્યાંથી નીકળ્યા અને અમારા મુકામ પર પાછા ફર્યા.”

બોધપાઠ :

જો કે, આપણે આપણા બારમા ઈમામ (અ.)ને જોઈ શકતા નથી તેમ છતાં તેઓ આપણને જોઈ શકે છે, અને જાણે છે કે આપણને મદદની ક્યારે જરૂર છે, અને તેઓ આપણને મદદ કરવા આવી જાય છે.

બારમા ઈમામની ગૈબતની દુઆ :

اَللّٰهُمَّ كُنْ لِيَّوَلِيَّكَ الْحُجَّةَ ابْنِ الْحَسَنِ صَلَواتُكَ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اَبائِهِ فِي هَذِهِ
السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا وَنَاصِرًا وَقَاعِدًا وَدَلِيْلًا وَعَيْنًا حَتَّى
تُسْكِنَهُ اَرْضَكَ طَوْعًا وَتُمَتِّعَهُ فِيْهَا طَوِيْلًا

(યા અલ્લાહ ! તારા વલી, હસનના બેટા, હુજ્જત કે જેમના ઉપર અને જેમના
બાપદાદાઓ ઉપર હાલની ઘડીએ અને દરેક ઘડીએ તારી સલવાત થાય, તેમના
માટે વલી (અલ્લાહના મિત્ર), હાફિઝ (સુરક્ષિત રાખનાર), કાએદ (લોકોના આગળ
તેમને લઈને ચાલનાર સરદાર), નાસિર (મદદગાર), દલીલ (અલ્લાહના હક
હોવાનો પુરાવો) અને એન (દ્રષ્ટિ) બનાવી દે, એટલે કે તારી ધરતીમાં આજ્ઞાકારી
(આજ્ઞાપાલન)ની સાથે તું રાખે અને તેમને તેની અંદર લાંબા સમય સુધી રાજ
રાખે.)

પંદરમી શાબાન, ઈસ્લામી કેલેન્ડર પ્રમાણે એક મહત્વનો દિવસ છે, કારણ કે તે
આપણા બારમા ઈમામ, આપણા હુજ્જત, આપણા ઈમામ મોહંમદ મહદી (અ.)
ની વિલાદતનો દિવસ છે. તેમજ આપણા ઈમામે ઝમાના (અ.) કે જેમનો એક લકબ
'મુન્તઝર' (જેનો ઈન્તેઝાર કરવામાં આવે) પણ છે. તો તેમનો ઈન્તેઝાર કરતાં કરતાં
તેમના ઝુલૂરની આશાથી આપણે આ દુઆ પઢતા રહેવી જોઈએ. આની સાથે સાથે
અન્ય દુઆઓ જેવી કે, 'દુઆએ નુદબા' પણ પઢવી જોઈએ કે જેના વિષે ઈમામ

(અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “આ દુઆ પઢવી આપણા માટે સારી છે.”

સાથે સાથે, આપણે હંમેશાં સારાં કાર્યો જ કરવાની કોશિશ કરવી કે જેથી આપણે અલ્લાહની રઝા હાસિલ કરી શકીએ, અને સિરાતે મુસ્તકીમ ઉપર બીજા લોકોની હિદાયત કરી શકીએ કે, જ્યારે આપણા ઈમામ (અ.) ઝુલૂર ફરમાવે ત્યારે આપણે તેમના મદદગારોમાં હોઈએ.